

MİMARCA

MAYIS/MAY 2015 ISSN:1306-3138 YIL/YEAR:26 SAYI/ISSUE:80 FİYATI/PRICE: 8TL
KTMMOB MİMARLAR ODASI DERGİSİ UTCTEA CHAMBER OF ARCHITECTS JOURNAL

killing is a job

life is not a job

MİMARLIK ve ŞİDDETİN FARKLI YÜZLERİ

80

Mimarca 80. Sayı
Sayı: 80 _ 2015

KTMMOB Mimarlar Odası Süreli Yayını

Sahibi:
KTMMOB Mimarlar Odası

Yayın Kurulu:
Azmi Öge
Tunç Adanır
Emre Akbil
Esra Can Akbil
Abdullah Can
Pınar Uluçay Righelato
Bahar Uluçay
Ceren Kürüm
Münevver Özgür Özersay

Kapak Tasarımı:
Senih Çavuşoğlu

Baskı:
Söylem P&R Ltd.
Lefkoşa

ISSN 1306-3138

Zahra Sokak, No:7, Arabahmet
Mahallesi Lefkoşa, KKTC
Tel: +90 (392) 229 2105
+90 (392) 229 2106
Fax: +90 (392) 229 2107
E-posta: info@mimarlarodasi.org
yayin@mimarlarodasi.org

MİMARCA Yayın Kriterleri

Mimarca yılda 3 kez çıkar. Bu sayılar önceden belirlenip duyurulacak tema kapsamında çağrı ile oluşturulurken her sayı içinde açık çağrılara da yer verilecektir. Akademisyen, araştırmacı ve tasarımcıların öncülüğünde bir mimarlık dergisi olmakla birlikte mimarlık alanında farklı düzey ve mecralarda yer alan tüm aktörlerin birikimine de kapısını açık tutan ve onların da aktif katılımını önemseyen Mimarca, eleştirel bakışın kendini hissettirdiği, mimarlık yazını alanında düşünsel bir çabaya sahip herkese açık bir platform olmayı hedefliyor.

Mimarca Yayın Koşulları:

- Gönderilecek yazılar ve görseller dijital formatta kabul edilecektir. Bunlar e-posta yolu ile yayin@mimarlarodasi.org adresine gönderilecek veya CD/DVD içerisinde Mimarlar Odası sekreterliğine Yayın Kurulu'na ulaştırılmak üzere teslim edilecektir.
- Yayın komitesine gönderilen yazılar, yazar isimleri kapalı olarak değerlendirilir. Dolayısı ile yazar bilgilerini içeren kapak sayfası yazıdan ayrı olarak kaydedilerek teslim edilecektir. Kapak sayfasında yazının ve yazarın ismi ile yazarın iletişim bilgileri bulunmalıdır. Yayın Kurulu, yazıları basmaya yada basmamaya karar verir; sonuç yazara son teslim tarihinden itibaren en geç 2 ay içerisinde yazılı olarak bildirilir. Dergiye yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda Mimarlar Odası web sitesi ve yayın organlarında görsel malzemesi ile birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.
- Yazıdaki görüşler yazar(lar)a aittir, Yayın Komitesi'ni hiçbir koşulda bağlamaz.
- Yazıların içeriklerine ilişkin ortalama 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet, yazı ile birlikte gönderilmelidir. Özet ve çevirilerde Yayın Ekibi düzeltme okuması yapabilir.
- Görsel malzeme yazıdan ayrı olarak kayıt edilmiş, TIFF, JPEG veya EPS formatında, eni 15 cm ve 300 dpi çözünürlükte teslim edilmelidir. Gönderilen görsel malzemelerin telif hakları yazarın sorumluluğundadır, alındığı kaynağın gösterilmesi gereklidir.
- Notlar dipnot yada sonnot biçiminde verilmelidir. Kaynaklar da sonnot biçiminde verilecektir. İnternet kaynakları izleme tarihi ile birlikte verilmelidir. Kaynak gösterme yöntemi şöyledir (Chicago Manual of Style):

Jonathan Dawson, Ekoköyler: Sürdürülebilirliğin Yeni Ufukları, İstanbul: Sinek Sekiz Yayınları, 2012, 21. [Veya: 21-24]

Bu Sayıdaki Reklam Dizini

Uğurel Mermer/Granit 7

Miro Designroom 10

Ermataş Ltd. 18

Darem Trading Ltd. 21

Cahit Necipoğlu Ltd. Arka Kapak

Önsöz

Mimarlık
ve Şiddetin Gizli
Özneleri

4

Emre AKBİL

Mimarca Bakış

Mimarlık ve Şiddet

Azmi ÖGE

6

Disiplin Ötesi

"Yoksulluk Şiddetin
En Kötüsüdür"

8

İmre Azem

Görüş

İŞ SAĞLIĞI VE
GÜVENLİĞİ

19

Tunç Adanır

Lefkoşa'da Erkin
Mimarisi:
KKTC Devlet Binalarında
İktidarın TemsiliHuriye Gürdallı
Umut Koldaş

11

22

Söyleşi

**Kaybedilmiş
Cennet ve
Bitmeyen bir Göç
Hikayesi:
Neşe Yaşın**

Ceren Kürüm

İnceleme:

**“Oyuk Arazi” Kitabı
Üzerine Düşünceler:
Sosyal Ayrışmalar,
Topluma ve Kente
Uygulanan Şiddet**

Abdullah Can

30

34

Kadraj

Dayanışma Evi

Ceren KÜRÜM

Makale

**Şiddetli bir Serüven:
Mimarlık**

Devrim Besim

Makale

42

**Sürdürülebilir turizm
yolu ile kırsal kalkınma:
Doğu Akdeniz`den
örnekler**

Aliye Menteş

48

**Vantilatörü
Açtık!**

Salih Koççat

Önsöz

Mimarlık ve
Şiddetin Gizli
Özneleri

Emre AKBİL

“Mimarlık politikanın maddesidir ve bu madde sürekli hareket halindedir”
Eyal Weizman

Uzlaşmazlıkların yönetildiği ortamın ta kendisi uzamdır, mekandır. Eyal Weizman’ın “politik plastisite” olarak isimlendirdiği ve “mekânın oluşumuna etki eden kuvvetlerin tümü” olarak tariflediği ortam mimarlığın sanatsal veya teknik bir üretim biçimi olarak sınırlandırılmayacağını açıkça ifade ediyor.

Havaalanı, üniversiteler, turizm gelişmeleri ve dini yapılar gibi toplumun bütünü ve dahası bütün bir ekosistemi etkileyecek büyük projeler tartışmaya açılmadan, kapalı kapılar ardında ve çoğunlukla yasa dışı ve/veya istisnai durumlar olarak uygulanırken politikanın maddesi olan mekan iktidarın gücünü pekiştirdiği bir arenaya dönüşmektedir. İstisna yaratma yetkisi bir yönetim biçimi olarak mekan üzerinden yürütülen güç gösterisine dönüşmüş durumdadır. Su, enerji, ve diğer doğal kaynaklar gibi müşterek olan şeylerin kamu eli ile özelleştirmesi de aynı “post-politik” ortamın ürünüdür. Post-politik ortam yerel dinamiklerin dışına uzanan neoliberal yönetim pratiklerinin önemli bir göstergesidir. Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) gibi çok uluslu şirketlerin piyasada gizli, hızlı ve denetimden uzak bir biçimde hareket etmesini sağlayan global ölçekteki düzenlemelerden tutun da mahalledeki yeşil alanın

bir otel tarafından araba parkına dönüştürülmesine kadar çok farklı biçimde ve ölçekte post-politik ortamın gelişimini görebiliyoruz. Seçilmiş kişinin, dış denetlemeye ve eleştirel görüşlere kapalı örgütlenme biçimlerinden tutun seçilmişlerin bile üzerinde duran, bağımsız sermaye hareketlerine kadar demokratik çoğulculuğun dışlandığı her durum mekanın bir sömürü aracına dönüştürmektedir. Nesnel ve objektif bir pratik olarak planlama stratejileri üretmek de görüldüğü gibi masum değil.

Jaques Rancier’in uzlaşmazlık (dissensus) kavramında anlattığı şekli ile politika uzlaşmazlıklar ile şekillenir ve uzlaşmazlıkların nörtleştirilmesi, konsensüs, ise politikanın sonudur. Mekansal uzlaşmazlıktan yoksundur, homojen bir fonksiyon, yomari bir programdır: sadece oturlan bir oturma odası, sadece uyumak için ayrılmış yatak odası, kent ölçeğinde ise trafik akışı dışında kullanılamayacak ulaşım mekanları. Ranciere kent olarak Polis ve kolluk kuvveti olarak polis arasında bağlantı kurar. Polis sokaktaki bir olayı izlemeye duran kişilere hadi göreceksiniz bir şey yok yolunuza devam ediniz der. Sokak kullanımının dışındaki bir olaya, bir gösteriye sahne olduğunda polis olayların olması gerektiği gibi yürütmesi için devreye girer. Kentsel tasarımcı da mekanları bu şekilde işleyişine göre düzenler. Politikayı ve beraberinde gelen tartışma araçlarını

böylelikle devre dışı bırakır... ona biçilen görev apolitik ve nesnel araçlar ile iktidara alan açmaktır. Modernist kent planları kenti işlevsel bölgelere ayırdığında kenti ve binaları konsensüs mekanlarına dönüştürdüler. Azınlıkların ve farklılıkların üzerini örten bu mekansal uzlaşmaz görünmez bir şiddeti içerir. Bütün farklılıkları ortadan kaldıracak kadar güçlü bir konsensüs iktidarın kendine alan açması için gereklidir. Bu bir yönetim şeklidir.

Sermayenin örgütlediği keskin ve kitlesel ayrımlar üzerinden ilerleyen modernist yönetim biçimi krize girdiğinde kapitalizm dönüşüm geçirmiş ve yaratılan post-modern ortam ile mekansal yönetim biçimleri muğlaklaşmıştır. Postmodernizm bir duman perdesi ile politik ve ideolojik farklılıkları mimarlık dahil yaşamın tüm alanlarında görünmez yaparak karşı duruşu ve direnişi zorlaştırmıştır. Yeni liberal mekansal düzenekler, sermayenin hareketini daha da akışkan hale getirmiş, kentler salt akışlar ve işlevlerden oluşan parametrik mekansal aygıtlara dönüşmüş, kent ve toprağı ise tüketilen metalar olarak şekillenirken yapılaşma daha önce görülmemiş bir hıza ulaşmıştır.

Siyaset ve sermayenin merkezi, kentsel merkezleri oluşan yeni liberal eksende örgütlerken çeperlerde şiddetin mekan üzerindeki etkisi merkezlerdeki kadar örtük ve belirsiz

değildir. Sermayelerin çeperini oluşturan Ortadoğu ve Afrika ülkeleri müthiş bir kentsel yıkım alanına dönüşmüştür. Kültürel miras alanları talan edilmekte, kültürlerin mekânsal hafızaları yok edilmekte, kent dokuları parçalanırken evsizler ve mültecilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Savaş ve çatışmalardan kaçan mültecilerin cansız bedenleri Akdeniz'de kaybolup giderken Suriye, Irak, Filistin gibi coğrafyalarda kentlerin yıkıntılarında şiddeti okumaya devam ediyoruz. Kıbrıs ise geçmiş yıkımların izini taşıırken onu çevreleyen şiddet sarmalının içinde kendi gündelik kurgularını türetmekte ve içine kapanmış, çevresinden kopuk bir dünya inşa etmek ile meşgul.

Bina kabuğuna indirgenmiş ve kimi zaman kitle oyunları ile yürüyen, mimarın ve müşterinin kişisel fantezilerini mekan üzerine, kent üzerine, yaşam üzerine kazıdıkları gündelik Güç oyunlarının dışında bir mimarlık pratiğini aramak durumundayız. Herkesin kendi küçük krallığını yaratmak ile uğraştığı, bitmek tükenmek bilmeyen bu arzu makinesi eğitimden şantiyesine kadar mimarlığı kuşatmış durumda.

Kendimizi ne kadar yeşile boyasak da kamufle olamayacak kadar belirgin bir iz bırakıyoruz geride. İLO (International Labor Organization) rakamlarına göre her yıl 60000 üzerinde inşaat işçisi hayatını kaybetmekte. Yine İLO'ya göre inşaat sektörü madencilik ile birlikte en ölümcül sektör. Gelişmiş ülkelerde bile iş kazaları ve ölümlerinin en az %20 si inşaat sektörüne bağlı kazalar veya uzun vadede oluşan hastalıklardan kaynaklanıyor. Savaşın yıkımları mimarlık üzerinden şiddet okumasını, tıpkı adli bir soruşturmadaki gibi, mümkün kılarken mimarlığın kendisi de adı konmamış bir savaş olarak sürüp gidiyor. Eyal Weizman saklanmış olan görünmez kılınmış mimarlığın politik nesnelerini açığa çıkarırken bize düşen görev mimarlığın diğer alanlarını da eşelemek, açığa çıkarmak ve politik zemini çoğulcu bir demokratik zemine taşıyacak mekânsal stratejileri ve örgütlenmeleri aramaktır.

Mimarca'nın 80. Sayısı görünmeyenlere adanmıştır. İşçinin bedeni, azınlıkların mekanları, ve mimarlığın dışlanmış diğer özneleri...

KAYNAKÇA:

- (1)“Eyal Weizman on Dying to Speak: Forensic Spatiality | Tina DiCarlo.” Erişim Mayıs 5, 2015. <http://www.tinadicarlo.com/eyal-weizman-on-dying-to-speak-forensic-spatiality/>.
- (2)Rancière, Jacques. Dissensus: On Politics and Aesthetics. Translated by Steven Corcoran. Tra edition. London ; New York: Bloomsbury Academic, 2010.

Mimarca Bakış

Mimarlık ve Şiddet

Azmi ÖGE
KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı

Yayın ekibimizin sunduğu başlıklardan da anlaşılacağı gibi, konu; birçok farklı bakış açıları ile ele alınabilir: “Tasarımların uygulanmasında iş ve işçi güvenliği, yapıların ve yapılaşmanın doğal çevre üzerinde oluşturduğu dolaylı şiddet.” Mimariyi kullanarak, ekonomi, sermaye ve hükmetme avantajını elinde bulunduranların kutsal amaçları öne sürerek oluşturduğu şiddet; hatta tasarımcının, kullanıcı ihtiyaçlarını gözetmeden kendi egosunu besleme uğruna tasarladığı yapı ile kullanıcıya empoze edilen yaşam biçimi ve daha fazlasını sıralamak mümkündür... Sözlükteki anlamı ile Şiddet; kişi ya da kişilerin, kurum ya da kuruluşların bir birlerine ya da içinde yaşanılan doğa, hayvanlar ve diğer yaşam koşullarına karşı uyguladıkları bilinçli olarak yapılan çeşitli amaçlar adına çıkar elde etmek, onlara karşı üstünlük ya da hakimiyet kurmak, istenilen hal ve hareketlerin elde edilmesini... İmtiyaz ya da ayrıcalık sağlamak, saygınlık ya da sevgi kazanmak, kısıacası maddi ve manevi çıkar ve menfaatlerin elde edilmesini temin amacını güden davranışların tümü olarak tanımlanabilir.

Mimarlık ise; yapıları ve fiziksel çevreyi tasarlama ve paydaşlarla birlikte inşa etme sanatı ve bilimdir, diyebiliriz. Bileşkesi olan Mimari ile şiddet uygulama, planlama ve tasarım ile kentli ve kullanıcı ihtiyaçlarını gözetmeksizin yaşam ortamı ve mekân dikte etmektir. Bu bağlamda

planlamacı ise hükmedenlerin öngörülerini ve inançları doğrultusunda ve/veya şahsî egosunu tatmin etmek adına bilimsel verileri ortaya koyarak, kullanıcılara ihtiyaçları ile ilgilenir gibi göstererek aslında onları umursamadan planlar yapanlardır. Binaları ve çevreyi sürekli kullanmak zorunda kalan kentlilere ise; geçmişlerini, kültürlerini değişime zorlamakta, asimile etmekte, bu nedenlerle de dolaylı şiddet uygulanmaktadır. Bu şiddete maruz kalan kentlinin ihtiyacı olan gerçek projeler, bir nevi görmezden gelinmekte, duyarsızlıklarla hasıraltı edilmektedir. Yetkililer, söz konusu sorumlular bir çok engelle sebep olmaktadır.

Paydaşlar ile yeterli düzeyde tartışılmadan, yerel yönetimlere, kullanıcılara ve tasarlایıcılar a bilgi ve uyarı dahi vermeden uygulamaya konan imar kuralları... Kişi ve kuruma; hatta devlete ayrıcalık tanınan uygulamalar ve dolayısı ile oluşan fırsat eşitliği ihlalleri... Kenti yenilemek ve çağdaşlaştırmak veya marka değerini artırmak adına yapılan kentsel dönüşüm projeleri... Ülke ve kent boyutu gözetmeksizin abartılı boyutta yapılan bürolar, alış veriş merkezleri, ibadethaneler, okullar ve kamu yapıları, bilimsel olarak ortaya konan birey çevre etkileşimi sayesinde kent ve bölge kullanıcıları üzerinde dolaylı bir psikolojik baskı yaratılmaktadır. Biz Mimarlar, far

kındalıklarımızı artırarak bu şiddetin bir parçası olmamalıyız. Hatta toplumu bilinçlendirmeli ve hep birlikte sürdürülebilir sağlıklı bir gelecek adına buna engel olmalıyız. Devlet otoritesi ve çarpık sistem üzerinde etkili olamayacağımız görüşüne ise cevabım, Calvino İtalo'nun Görünmez Kentler kitabından bir paragraftaki gibidir:

Marco Polo, tek tek her taşıyla bir köprüyü anlatıyor. “Peki, köprüyü taşıyan taş hangisi?” diye sorar Kubilay Han.. “Köprüyü taşıyan şu taş ya da bu taş değil, taşların oluşturduğu kemerin kavisini,” der Marco. Kubilay Han sessiz kalır bir süre, düşünür. Sonra ekler: “Neden taşları anlatıp duruyorsun bana? Beni ilgilendiren tek şey var, o da kemer.” Marco cevap verir: “Taşlar yoksa, kemer de yoktur.”

Sistemi oluşturan bireyler bizleriz. Sistemin değişimi, ancak toplumsal bilinç ve tutumla mümkün olabilir. Bizlere ait olan kişisel özgür yaşam alanlarımızdan başlayarak kamusal alanlarımıza, kültürümüze, doğal zenginliklerimize sahip çıkarak; ihlallere toplum olarak tutarlı duruş sergileyerek onurlu bir yaşam şansı elde edebiliriz. Yazımı, yine aynı kitapta yer alan Marco Polo'nun son sözleri ile bitirmek istiyorum.

“Biz canlıların cehennemi, gelecekte var olacak bir şey değil. Eğer bir cehennem varsa, burada, çoktan aramızda; her gün içinde yaşadığımız, birlikte, yanyana durarak yarattığımız cehennem. İki yolu var acı çekmemenin: Birincisi, pek çok kişiye kolay gelir: Cehennemi kabullenmek ve onu görmeyecek kadar onunla bütünleşmek... İkinci yol riskli, sürekli bir dikkat ve eğitim istiyor; cehennemin ortasında cehennem olmayan kim ve ne var, onu aramak ve bulduğunda tanımayı bilmek, onu yaşatmak, ona fırsat vermek.”

Kıbrıs'ta mermerin ve granitin süpermarketi!

Bir çok kaliteli dünya markası ile en iyi ve en hızlı hizmeti sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz.

beienco
quartz surfaces

CİMSTONE

SILESTONE
by COSSENTINO

DEKTON

(0392) 444 60 20

| www.ugurelmermer.com

Disiplin Ötesi

"Yoksulluk Şiddetin En Kötüsüdür"

İmre Azem

Geçen hafta New York Şehir Üniversitesi'nde (CUNY) gerçekleşen bir Ekümenopolis gösterimi için New York'daydık. 1 Mayıs'ta İstanbul'da olmak için 29 Nisan'da dönüşe geçtik. Havalimanında uçağımızı beklerken bir yandan da televizyonda Amerika'nın dört bir yanında olan protesto gösterilerini izliyorduk. Baltimore'da 25 yaşındaki siyah genç Freddie Gray'in, polis şiddeti sonucu öldürülmesinden sonra patlak veren ayaklanmalara destek protestolarıydı bunlar. Daha birkaç saat önce David Harvey'in kitaplarını aldığımız kitapçının bulunduğu Union Square meydanı bir anda on binlerin katıldığı bir protestonun mekanı olmuştu. Televizyondaki görüntü, kentin sokaklarında on binlerce insanın bir nehir gibi aktığını gösteren helikopter kamerasından, pankartları gösteren yer kamerasına geçti. Kalabalığın içinde iki gencin taşıdığı bir pankart tam ekrana girmişti ki, CNN yayını kesti. Pankartta şu yazıyordu: yoksulluk şiddettir (Poverty is Violence) (1).

Baltimore'da, siyah genç Freddie Gray beyaz polisler tarafından nasıl öldürüldü biliyor musunuz? 12 Nisan sabahı yolda yürürken bisikletli 3 polis memuruyla göz göze geldikten sonra kaçmaya başlıyor. Durumdan şüphelenen polisler ortada bir suç olmamasına rağmen genci takip ediyorlar. Freddie Gray daha sonra kaçıktan vazgeçerek teslim oluyor, ve yüzüstü yere yatırılarak ters kelepçe ile gözaltına alınıyor. Bu esnada üzerine çullanmış polisler gencin

hem göğüs kafesini patlatıyorlar hem de omuriliğinin %80ini kopartıyorlar. Daha sonra gelen polis minibüsünün arkasına, acılar içinde bağırarak genci yerlerde sürükleyerek bindiriyorlar; yine yüzüstü ve üstelik ayaklarını da kelepçeleyerek. Bununla da kalmıyorlar, daha sonradan mahalleden diğer gençlerin anlattıklarına bakılırsa pek de nadir olmayan bir şekilde, minibüsün koltuksuz arka bölümünde hiçbir emniyet kemeri olmadan özellikle hızlı gidip sert frenler yaparak zaten omuriliği tamamen kopmak üzere olan Freddie Gray'i minibüsün demir duvarları arasında "el değmeden" darp ederek polis merkezine götürüyorlar. Merkeze ulaştıklarında komaya girmiş olan Gray hemen hastaneye kaldırılıyor ama kurtarılamıyor (2). Tesadüfen Gray'in gözaltına alınma anı bir cep telefonu kamerasıyla kaydediliyor. Bu video kaydı olmasa, zaten kimsenin bu olaydan haberi olmayacak ve çok kolaylıkla üzeri örtülecek.

Gray'in ölümü üzerine, geçen sene 9 Ağustos'da Ferguson'da 18 yaşındaki siyah genç Michael Brown'un yine beyaz bir polis memuru tarafından silahla vurulmasından sonra ortaya çıkan öfkenin, bu sefer daha da şiddetlisi Baltimore sokaklarını kavuruyor. İşyerleri ve arabalar ateşe veriliyor. Öfke ayaklanmaya dönüşüyor, ve ancak askeri kuvvetlerin kenti işgal etmesiyle, devlet kontrolü sağlanabiliyor.

Peki bu öfke patlaması sadece

Michael Brown veya Freddie Gray'in öldürülmeleriyle, hatta sadece 2011'den beri 111 siyah gencin çoğu beyaz polisler tarafından öldürülmesiyle açıklanabilir mi?

Baltimore sokaklarındaki gençlere kulak verelim: "Sosyal merkezlerin kapatılmasından kimse bahsetmiyor. Bütçesi kesilen gençlik programlarından kimse bahsetmiyor. Ama şehir merkezinde birkaç milyon dolarlık bir kumarhane açıyorsunuz, milyon dolarlık oteller yapıyorsunuz, sosyal merkezleri kapatıyorsunuz, okulları kapatıyorsunuz, yaz programlarını kapatıyorsunuz. Anlatabiliyor muyum? Sonra da dönmüş: 'Şu çıldırmış hayvanlara bak!' diyorsunuz. Evet insanlar öfkeli, ne yapmalarını bekliyorsunuz ki?" (3).

Sadece sistemin görünür şiddetinden bahsedeceksek, Gezi'den geriye doğru sayarak uzun bir liste çıkartabiliriz; polis şiddeti sonucu ülkemizde öldürülen, kaybedilen genç insanların listesi. İş cinayetlerinde katledilen emekçilerin listesi de oldukça uzun, en yakında hafızalarımıza kazınan Torunlar cinayeti, Soma toplu katliamı, Ermenek ve daha niceleri... Yetmezse eğer Özgecan'dan başlayarak bu ataerkil düzenin katlettiği binlerce kadının da listesini çıkartabiliriz. O da yetmezse yüzlercesi beraber ölmedikçe haber bile olamayan göçmen cinayetlerini sayabiliriz. Açlıktan, savaştan, sömürden kaçarken derin denizlerde sessizce boğulan veya sıcak çöllerde kavrulan yüz binler... Ama bunlar sadece

buzdağının görünür kısmı. İsmi de koyarak, neoliberal sistemin asıl şiddeti, görünmez olanı; ya da daha kötüsü kanıksanmış olanı: Yoksulluk.

Baltimore protestolarına destek için New York'da açılan pankartta yazdığı gibi, "Yoksulluk şiddettir.". Yoksulluk insanın onurunu ayaklar altına alır ve ruhunu öldürür. Hatta Mahatma Gandhi'nin söylediği gibi "Yoksulluk şiddetin en kötüsüdür.". En kötüsüdür, çünkü yoksulluk toplumun rızasıyla uygulanan şiddettir; sömür, adaletsizlik ve savaşa rıza gösteren bir toplum...

David Harvey, "Neoliberalizmin Kısa Tarihi" kitabında neoliberalizmi sadece bir ekonomik doktrin olarak değil "sınıf gücünün restorasyonu" olarak tanımlar. 20. yüzyılın başında Amerika, İngiltere ve Fransa'daki en zengin %0.1'in toplam gelirdeki oranı yüzde 10'lar civarında iken, iki dünya savaşı sonrasında yüzde 2'lere kadar gerilemiştir. Keynesyen ekonomik doktrininin sosyal devletçi anlayışıyla bu oran 1980'lere kadar fazla değişmezken, bu tarihten sonra özellikle batı dünyasında ama giderek Rusya ve Çin dahil dünyanın büyük bir kısmında kabul gören neoliberal doktrin sayesinde hızla artmaya başlamıştır. Yani en zengin %0.1 neoliberalizm eliyle "sınıf gücünü" tekrar toparlamaya girişmiştir (4). Genel tablo bu (5).

Bu tabloya göre, dünyadaki toplam servet ve gelir kısıtlı olduğu için, bu %0.1'in bu gelir dağılımındaki oranını arttırması ancak ve ancak nüfusun geri kalanının fakirleşmesi ile mümkün olabilir. Yani kısaca, yoksulluk olacak ki zenginlik olsun. Bunu başka bir şekilde söylemenin imkanı yok. Amerika'da; Ferguson'da, Baltimore'da, New York'ta ve daha nice duymadığımız fakir mahallelerde yaşananlar da özünde bu fakirliğin, onu meşrulaştırmak için her daim canlı tutulan ırkçılığın, onu devam ettirmek için uygulanan neoliberal sosyal politikaların ve buna başkaldırıların susturulması ve cezalandırılması için uygulanan devlet terörünün dışı vurumudur.

İşte bizler de aslında bu şiddeti mümkün kılan, bu sosyal ayrışmadan ve gelir adaletsizliğinden beslenen ve aynı zamanda onu besleyen, sadece tükettiğimiz kadar bize değer veren; kısacası sistemin aynası olan kentlerde yaşıyoruz. Neoliberal sistem altında kentler, sermayenin çıkarları doğrultusunda hızla şekilleniyor. Baltimore'daki protestocunun dediği gibi, sosyal merkezler kapanırken milyon dolarlık kumarhaneler ve oteller inşa ediliyor. Kapitalistlerin iddia ettiğinin aksine, zenginlik artıkça fakirlik de artıyor.

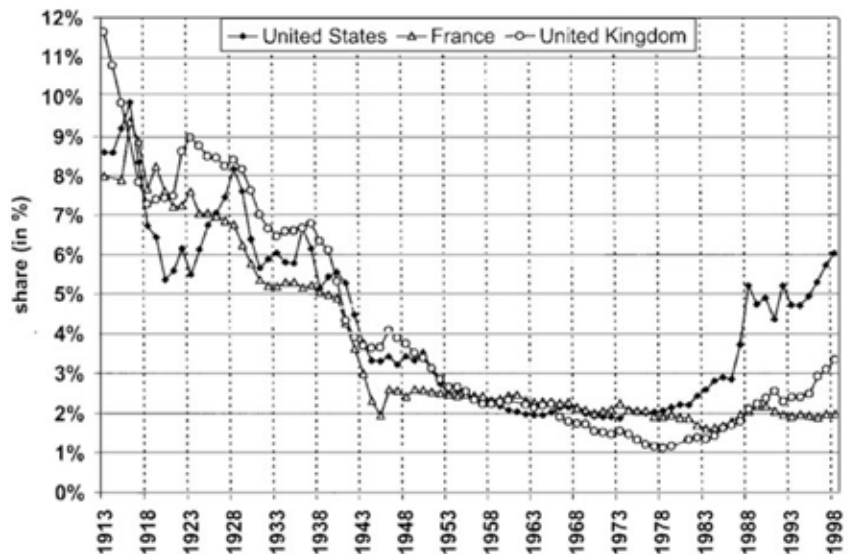
Tam da bu yüzden kent mücadelesi,

kamusal alan mücadelesi, aslında yoksullukla mücadeledir. Neoliberal sisteme karşı verilen her mücadele; sağlık hakkı, eğitim hakkı, sağlıklı bir çevre hakkı, emeğin hakkı, gelirin eşit paylaşım hakkı, bütün bunlar yoksulluk denen şiddetin en kötüsüyle mücadeledir. Kent sel dönüşüm denen toplu mülksüzleştirme mekanizmasına karşı durmak, bu şiddetle mücadeledir. Onun içindir ki, bu mücadele her fırsatta neoliberal devletin daha görünür olan fiziksel şiddetiyle karşılanıyor. Soma'da katledilen madencilerin hesabını soranlar coplanıyor, Gezi parkına AVM yapılmasına karşı çıkanlar gaz fişekleriyle katlediliyor, 1 Mayıslar gaz ve tazyikli su bayramına dönüşüyor; en ufak bir itiraz devletin bütün gücüyle karşılaşıyor ve bütün bu devlet şiddeti cezasız kalıyor. Bu da yetmiyor, iç güvenlik yasalarıyla devlet şiddeti gittikçe devlet terörüne evriliyor. David Harvey'in de savunduğu gibi, "Neoliberalizmin doğasında kaçınılmaz olarak otoriterleşme var." (6).

Peki bu şiddet sarmalından nasıl çıkacağız? Bu zifiri karanlıktan aydınlık bir güne nasıl uyanacağız? Hayatımızın her alanını istila etmiş bu düzeni nasıl değiştireceğiz?

Baltimore'da Freddie Gray cinayetine tepki olarak gelişen öfke ve onun körüklediği ayaklanma, 1968 yılında

Figure 1. Top 0.1 Percent Income Shares in the United States, France, and the United Kingdom, 1913-1998

Source: Analysis of tax returns in Thomas Piketty and Emmanuel Saez, "Income Inequality in the United States, 1913-1998." Quarterly Journal of Economics 118 (February 2003): 1-39.

Martin Luther King'in öldürülmesinin ardından çıkan ayaklanmalardan beri, yaşanan en büyük ayaklanmamış (7). Amerika'da sosyal hakların ve eşitliğin en büyük savunucularından olan King'in 1964 Aralık ayında Londra'da yaptığı bir konuşmanın kaydı, arşivlerden gün yüzüne yeni çıkmış. Konuşmasında MLK, şiddete karşı şiddetsiz mücadeleyi üç temele dayandırıyor: Ahlaki üstünlük, barışçıl hedeflerin ancak barışçıl yöntemlerle elde edilebilir olması ve son olarak da dünyayı değiştirecek tek şeyin hayatı sevmek olduğu (8). Şiddete karşı şiddetsiz mücadele, Gezi'de olduğu gibi devletin elinden o silahı almak anlamına geliyor.

Biz de Gezi'de, Soma'da, Validebağ'da, Yırca'da, ve sadece Türkiye'nin değil dünyanın her köşesinde yoksulluğa ve sömürüye

karşı eşitliği ve kardeşliği, kent ve doğa talanına karşı yaşam alanlarımızı, polis şiddeti ve onun cezasızlığına karşı hukuku ve adaleti; kısacası bu neoliberal düzene ve onun savaşlarına karşı yaşamı ve barışı savunmaya, bedeli ne olursa olsun, devam edeceğiz. Yalnız olmadığımızı Sao Paulo'daki, Baltimore'daki, Diyarbakır'daki, Lefkoşa'daki, Atina'daki, Berlin'deki, Kahire'deki, Mumbai'deki ve eşitsizliğin ve sömürünün kol gezdiği her yerdeki kardeşlerimizle beraber omuz omuza yılmadan usanmadan vereceğiz.

3 Mayıs 2015

Kaynakça:

- (1) CNN Canlı yayını, 29 Nisan 2015.
- (2) New York Times, <http://nyti.ms/1bk4JWL>
- (3) DemocracyNow.org, 29 Nisan 2015.
- (4) David Harvey, A Brief History of Neoliberalism, s.17.
- (5) American Democracy in an Age of Rising Inequality, Task Force on Inequality and American Democracy, American Political Science Association <http://www.apsanet.org/Files/Task%20Force%20Reports/taskforcereport.pdf>
- (6) David Harvey, A Brief History of Neoliberalism, s.37.
- (7) Financial Times, 29 Nisan 2015.
- (8) DemocracyNow.org, 19 Ocak 2015.

BANYO | ZEMİN | DUVAR

444 MİRO
6476

www.mirodesignroom.com

32 Kemal Şemiler Caddesi, Kermiya, Lefkoşa

Lefkoşa'da Erkin Mimarisi: KKTC Devlet Binalarında İktidarın Temsili

Huriye Gürdallı
Umut Koldaş

Mimari dil erkin temsilde tarih boyunca önemli bir araç olarak kullanılmış ve toplumsal düzenin belirleyicilerinin yaşadıkları çevreyi ve özellikle idareyi yürüttükleri binaları kendi düşünce yapılarına göre biçimlendirmek istedikleri görülmüştür. Lefkoşa, 12. yüzyıldan bu yana Kıbrıs'ın idari tarihinde baş rolü üstlenmiş, bugünse adanın kuzeyinde Kıbrıslı Türklerin ve güneyinde Kıbrıslı Rumların idari merkezi olarak Avrupa'nın son bölünmüş başkenti olma özelliğini sürdürmektedir. İdari binaların biçimlerinin, detaylarının ve mekansal organizasyonlarının izini sürmek, toplumların, ulusların ve devletlerin gücünün mimari aracılığıyla temsil edilişi hakkında ipuçlarını görmeye yardımcı olmaktadır. Bu makalede devlet kurma sürecini deneyimleyen KKTC'de, devlet erkini temsil eden binalar, mimari ve siyaset bilimi açısından analiz edilmiş ve bu binaların tarihsel, mekansal, siyasi-simgesel okumaları yapılmıştır. Bulguların ve literatür çalışmasının yanısıra, Lefkoşa'da 1974 sonrasında inşa edilen idari binaların tasarımcılarıyla yapılan mülakatlar çalışmanın belkemiğini, aynı zamanda özgünlüğünü oluşturmaktadır. Çalışma sonunda ortaya konan tespitlerin, politik karar alıcıların ve mimarların devlet binalarının tasarımını bütüncül bir şekilde değerlendirerek yeni politikalar oluşturmaları için katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Giriş:

İnsan, doğadaki canlılardan farklı olarak evini bir düşünce ürünü olarak oluşturur. Kültürel özelliklere göre biçimlenen ve toplumun sosyal mantığını da yansıtan bu ev-kabuk, çevresiyle birlikte insana bir kimlik kazandırır. Devletin evi ise birarada yaşayan insanlar için orada işlerini görmek için bir anlam taşımaktadır. Tarih boyunca devletin evi, egemenlik arayışındaki grupların otorite mücadelesinin bir ürünü olarak görülür. İdari binalar hem mimari biçimleriyle tek tek ve hem de kentsel düzendeki konumlarıyla daha büyük ölçekte egemenlik kurmanın aracı olmuş, politik erk mimari aracılığıyla temsil edilmiştir.

Bu çalışma, tarihi ve mimariyi, binayı sadece görünen stil düzeyinde sorgulama aracı olarak görmeyen, bu stilleri meydana getiren görünmez kuralları okumaya niyetli, mimarlık ve uluslararası ilişkiler alanından iki akademisyenin merakıyla ortaya çıktı. Yöntem olarak günlük hayat, sözlü kültür ve davranışlar, ideoloji kritiği için önemli bir boyut teşkil etti. Çalışma, 'KKTC Devlet Binalarında Erkin Temsili' ismiyle TC/KKTC Bilimsel Araştırma Projesi olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na desteklendi. Proje bitiminde ortaya çıkan veriler ulusal ve uluslararası konferanslarda

sunuldu ve Mart 2015'te The Design Journal dergisinde 'Architecture of Power and Urban Space in a Divided City: A History of Official Buildings in Nicosia/Lefkoşa' ismiyle yayınlandı. Mimarca dergisinin 'Şiddet ve Mimarlık' sayısı için üretilen proje ve makalelerin bir özeti olarak hazırlanan bu yazı içinde bulunduğumuz ve politik değişim tartışmalarının güncel olduğu ortamda meslek insanlarına, tasarımcılara ve araştırmacılara sunuldu.

Yapılan literatür taramasında Kıbrıs'ta mimari biçimde ve mekanın kullanımında değişiklik ve sürekliliklerin konu edildiği birçok çalışma olduğu görüldü. Hem Lüzinyan, Venedik, Osmanlı ve İngiliz idaresinde olduğu dönemde hem de Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde mimarlık, biçim ve uygulama alanı olarak akademisyenler tarafından etüd edilmişti. 1974 sonrası bölünmüşlüğü kentsel ve mimari ölçekte etkileri ise daha yakın dönemde araştırmacıların ilgi odağı olmuştu.

Literatür etüdü sonrasında çalışmaların bir kısmında mimarlığın ideoloji ve politik erk ile ilişkilendirildiği görüldü. Ancak bugüne kadar, arşiv ve belgeleme çalışmalarına sistematik bir sözlü tarih çalışmasının eşlik etmediği saptandı.

Figür 1: Harita: İdari Binalar.

Bu tespit sonucunda çalışmanın en özgün yanını, Kuzey Kıbrıs'taki idari binaların tasarım ve inşa sürecinde görev almış Kıbrıslı Türk mimarlarla yapılan mülakatların oluşturmalarına karar verildi.

Lefkoşa'da Erk ve Mimarlık:

Birçok akademisyen ve uygulama yapan mimar için mimarlık genellikle politik, sosyal ve ekonomik fonksiyonların göstergesi olarak görülür. Bir taraftan da fonksiyonel yeterliliğin, teknik özelliklerin, taşıyıcı sistemin niteliği ve maaliyetlerin de mimari tasarım ve uygulamada çok önemli etkiye sahip faktörler olduğu bilinmektedir. Mimarinin politik bir yapılanmanın gücünü yansıtmaları söz konusu olduğu bazı durumlarda bu faktörler politik ve sosyo-kültürel değerleri gölgede bırakacak kadar önem kazanabilir. 1974 bölünmüşlüğü sonrasında devlet kurma deneyimi yaşayan Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden idari binaların tasarım ve uygulamasındaki durumun tam da böyle olduğu söylenebilir: İdari binaların fonksiyonelliği ve maaliyetine yapılan vurgu neredeyse yeni politik, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıdan bağımsız ele alınmalarını gerektirir. Önce Kıbrıs Türk Federe Devleti ve daha sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti örneğinde mimari stillerin değişen ideolojileri ve politikaları takip etme sürecinin Türk toplumu ve politik karar vericiler tarafından içselleştirilmediği veya politik karar vericilerin yeni devletin mimari aracılığıyla anlamlı bir yansıması olması ve prestij binalarının sistematik yapılaşmaya ihtiyaç duyması konusunda gerekli isteğe sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Tasarım ve inşa (uygulama) sürecini etkileyen faktörler arasında, işverenin niyetleri, bütçe kısıtlamaları, hükümetlerin/politik organların ve değişen politik yapılar göre değişen fonksiyonel gerekliliklerin yanı sıra mimarların niyetleriyle konuya dahil olması da vardır. Tasarım ve inşa sürecinde mimarın niyetlerinin yerini kapsamlı şekilde ele almanın araştırmacılar için yeni olduğu söylenebilir. Yakın zamana kadar arşiv malzemesi, raporlar ve işveren

ile (bu durumda idari binaların işvereni olarak politik karar vericiler) resmi mektuplar Kıbrıs'taki mimari politikaların değerlendirilmesinde temel referans noktalarını oluşturmaktaydı. Elbette mimarlarla yapılan mülakatlar konu hakkındaki resmin tek belirleyicisi değildir. Ne var ki mimarlarla yapılan mülakatlar hem mimarın kişisel algısını hem de tasarım ve inşa sürecinde bulunduğu ortamı aktarması açısından konunun kavranışında önemli veriler sağlamaktadır. Bu nedenle bu çalışmadaki temel ampirik kaynağı Lefkoşa'nın kuzeyinde uygulanan idari bina projelerinin tasarım ve inşa sürecinde etkili olan Kıbrıslı Türk mimarlarla yapılan mülakatlar oluşturmaktadır.

Metodoloji:

Çalışmanın temel kaynağını Lefkoşa'nın fiziksel bölünüşünün ilk günlerinden yakın döneme gelene dek idari binaların tasarım ve uygulamasında rol alan dört mimarla yapılan söyleşi oluşturdu. Kutsal Çizgen ve Senal Sarper Planlama ve İnşaat Dairesi bünyesinde, Ergün Derviş Vakıflar İdaresi bünyesinde ve Kozan Uzunoğlu akademisyen ve uygulamacı mimar olarak farklı idari binaların tasarımında çalışmışlardı. Mülakatlar açık uçlu 10-12 sorudan oluştu. Mimarlar görev aldıkları dönemdeki genel tarihi koşulları, aynı zamanda da işveren (politik karar vericiler) ile ilişkilerinde gerçekleşenleri anlattılar. Sorular, projenin finansmanı, işverenin güdüleri, mimari tasarım ve inşa sürecini etkileyen kararlardaki politik ve ekonomik faktörler, maliyete bağlı olarak işveren ve mimar arasındaki tartışmalar, inşa sürecindeki kontrol mekanizmaları, politik erkin temsiliyeti ve fonksiyonellik, ve Avrupa'daki idari binaların politik temsiliyetiyle Lefkoşa'nın kuzeyindeki idari binaların politik temsiliyetinin mukayesesini içeriyordu. Verilen cevaplarda 'Kuzey Kıbrıs'taki idari binalar ne oranda politik erki temsil etmektedir?' söylemi analiz edilmeğe çalışıldı. Mülakatlar sırasında mimarların sözünü ettiği binalar Ergün Derviş tarafından tasarlanan ve Türkiye İş

Bankası tarafından finanse edilen Türkiye Elçiliği Binası (1974-78), Kozan Uzunoğlu tarafından tasarlanan Sayıştay Binası (2001-2004), KKTC Bayındırlık Bakanlığı, Planlama ve İnşaat Dairesi bünyesindeki planlama ofisinde çalışan mimar Senal Sarper tarafından tasarlanan İçişleri Bakanlığı ve mimar Kutsal Çizgen tarafından tasarlanan Maliye Bakanlığıdır. Bu binalar da KKTC Bakanlar Kurulu kararı ile inşa edilmiş ve KKTC kaynakları ve TC Yardım Heyeti finansmanı ile uygulanmışlardı. Araştırma sorularına cevap vermek üzere hazırlanan mülakat soruları şöyle sıralandı: İşveren, projenin tasarımı ve uygulaması için karar vericileri, finansman, mimara işin ne şekilde verildiği, projenin uygulaması sırasında mimarın kontrol görevi, proje arazisinin yeri hakkındaki karar, programın hazırlanmasındaki kararlar, proje ve uygulama sürecinde mimar ve işveren (politik karar vericiler) arasındaki tartışmalar. Bunların yanı sıra erkin temsiliyetinde politik karar vericilerin tasarımın başındaki özel talepleri, işveren ve mimarın proje ile ilgili tatmini, erkin temsiliyeti ve fonksiyonel gerekliliklerin önceliği.

İdari Binaların Tasarım Sürecinde Mekansal Öncelikler ve Kentsel Politikalar:

Mimarlık, politik seçkinlerin toplumlarının ulusal kimliğini müzakare ettikleri ve ulusal özlüklerini yansıttıkları bir değer olarak kabul edilse de mimarlarla yapılan mülakatların analizleri Kuzey Kıbrıs'taki idari binaların mimarisinin politik erkin sembolizminden ziyade fonksiyonellik ve bütçe sınırlamaları tarafından şekillendiğini göstermektedir. Mimarların tümü, adanın kuzeyinde idari binalarda erkin temsil edildiği bütüncül bir kentsel plan uygulaması için politik isteğin olmadığını belirttiler. 1974 sonrası çoklukla idari binalarda fonksiyonelliğin ve hizmet vermenin neredeyse tek öncelik olduğu ve politik erkin temsiliyeti konusunun hemen hiç gündemde olmadığı ifade edildi. İdari hizmeti vermek üzere çoklukla mevcut binaların tadil edilerek hızlıca toplumun hizmetine

Figür 1: TC Elçilik Binası.

sunulduğu bir süreç yaşandı ve bu sebeple 1974-1983 arasında çoklukla hızlı ve ekonomik çözümler üretildi; idari binaların politik erkin temsiliyeti konusu gündeme gelemedi. Daha evvel apartman hatta mağaza ve fabrika olarak kullanılan binalar KTFD ve daha sonra KKTC'nin idari binaları olarak düzenlendi. Yeni bir devlet kurma süreci yaşayan Kıbrıs Türk toplumunda mimari-erk ilişkisi böyle başlamış oldu ve bu daha sonra da neredeyse bir gelenek olarak devam etti. Çizgen, Sarper ve Derviş'in önemle üzerinde durdukları gibi mimarların itirazlarına rağmen fonksiyonellik ve bütçe sınırlamaları mimari-erk ilişkisinde sembolizasyonu gölgede bıraktı hatta görünmez kıldı. Görüşmelerde ortaya çıkan aslında idari binaların tasarımında görev alan mimarların erkin

temsiliyeti konusunun tasarım ve niyet aşamasında projelerde yer bulduğuydu. Örneğin Derviş, Kuzey Kıbrıs'ı ziyaret eden yabancı bürokratları etkileyecek bir bina tasarlamayı arzuladı. Sarper aynı şekilde temsiliyet değeri olan bir bina tasarlamak ve yaratıcılığını ortaya koymak istedi. Ancak idari binaları tasarlayan diğer mimarların önerileri gibi, onun önerileri de politik karar vericilerin ekonomik, ve fonksiyonel öncelikleri tarafından boğuldu. Çizgen'in ifadesiyle mimarın sembolizasyon konusundaki hassasiyeti ve cephelerin tasarımındaki özen kolayca ekonomik sınırlamalar ve pratik ihtiyaçlar için harcanabildi. 1974 sonrası idari binaların şehirdeki konumlarının neredeyse hiç önceliği olmadı. 1983 sonrasında yeni binalar yapılırken

de amaç, alelacele yerleşilen baraka/mağaza/fabrikalardan bir an evvel kurtulmak oldu. Politik karar vericilerin işveren olarak idari binaların tasarım sürecinde politik erkin sembolizasyonu için kendilerinden birşey talep edilip edilmediği sorulduğunda mimarların verdiği neredeyse ortak cevap da neredeyse bu bakış açısını resmediyordu; prestiji simgeleyen mimari elemanı olarak talep edilen en fazla, üst düzey görevlilerin arabalarını yaklaştıracakları bir giriş saçağı oluyordu. Kısaca karar verme sürecinde mimarlara uygulanan sınırlamalar yüzünden mimarın ideolojinin sembolizasyonu yönündeki görüşleri üründe tamamiyle karşılık bulmadı. 1974 sonrası dönemde TC hükümetinin rolünün artmasına

Figür 1: Başbakanlık Binası.

rağmen Ankara'nın bugün olduğu gibi Kuzey Kıbrıs'taki kentsel planlama politikasına doğrudan karışmadığı veya Lefkoşa'daki idari binaların mimarisine müdahale etmediği mülakatlardan çıkan bir başka önemli ve bugünle mukayese edildiğinde şaşırtıcı bir bilgi oldu. Mimarlar tarafından doğrudan ortaya konduğu gibi 1983ten sonra inşa edilen idari binalar çoklukla TC kaynaklarıyla finanse edilmesine rağmen KKTC'deki idari binaların tasarım ve uygulaması yerel otoriteler tarafından ve TC hükümetinin rutin bir müdahalesi olmadan tasarlandı ve uygulandı. Görüşülen mimarlar yakın zamana kadar Türkiyeye'nin mimari tasarım, uygulama veya idari binaların erkin yansımada müdahalesi olmadığı konusunda hemfikir oldular. Mülakatlardan anlaşılan devlet

binalarının genellikle devlette çalışan mimarlar tarafından tasarlandığı ve mülkiyetin devlete ait olduğuydu. Bu aynı zamanda binanın tasarımına belli bir amaç ve programla başlandığını ancak politikacıların değişimine bağlı olarak özellikle seçimlerden sonra, kararların sürdürülebilirliğinin zorluğu ortaya çıktığı görüldü. Sayıştay Binası devlet mimarı tarafından tasarlanmamış bir bina olması ve mimari programının dönemin bürokratlarının etkin katkısıyla hazırlanması bakımından farklı ve daha olumlu bir süreçte örnek teşkil etti. 2003 Annan Planı döneminde Kıbrıslı Türk ve Rum yetkililerden oluşan bir grup politikacı inşaatı süren Sayıştay Binası'nı ziyaret ederek binanın federal Kıbrıs'ın idari binalarından biri olabileceğini tartışması binanın tasarımının politik

erkin temsiliyeti açısından başarılı bulunduğunun ipuçlarını barındırdı.

Sonuç:

Sosyo-politik deneyimlere karşılık gelen kentsel mekanı oluşturan kentsel/mekansal düzenlemeler, mimari tarzlar, mimari odaklar ve fiziksel izlerdir. Kuzey Kıbrıs örneğinde(KTFD ve KKTC), bu sosyo-politik deneyimler, politik erki temsil eden binaları inşa etmede hükümetteki yönetici kadrolar ve ekonomik kaynaklarla çok doğrudan ilişkilidir. İdari binaların mimarlarıyla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan, mimari politikalar ve uygulamaların değişen ideolojik amaçlar, sosyo-ekonomik politikalar ve politik tartışmalarla içiçe geçmiş durumda

Figür 4: Sayıştay Binası.

olduğudur.

Mülakatlar 1990'a kadar erkin binalarını inşa etme konusunun Kıbrıslı Türk politik seçkinlerinin ve politikacılarının gündeminde olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Kıbrıslı Türk politik karar vericilerin öncelikli meselesi devlet kurumlarının günlük fonksiyonel ihtiyaçlara cevap vermesi olmuştur. Böylelikle 1983te KKTC'nin kurulmasından sonra bile bu anlayış belirgin olarak değış(e)memiştir. KKTC'nin tanınması yönündeki politik söylem doğrultusunda yeni idari binalar inşa edilmeğe başlanmışsa da Dışışleri Bakanlığı ve Sayıştay Binası gibi birkaç bina dışında politik tanınma söylemini desteklemek üzere mimari bir anlayışın yansımalarını görmek mümkün olmamıştır. Sınırlı sayıda

idari bina aynı bölgeye toplanmış ancak bunlar bütüncül bir planlamayla ele alınmamış, çevre düzeni neredeyse tamamıyla yok sayılmıştır. Başkent Lefkoşa'nın kuzeyinde erkin binalarını tasarlayan mimarlarla yapılan sözlü görüşmeler, idari binaların politik erk ve prestijin temsiliyeti dışındaki faktörlerle tasarlandığını ortaya koymaktadır. Özetlenecek olursa, Lefkoşa'yı ikiye bölen Ara Bölge, aynı zamanda Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum toplumlarının erkin yapılaşması ve temsiliyeti konusundaki anlayış bakımından da kenti ikiye bölmektedir. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs Cumhuriyeti'nden kalan ve erki temsil etmek üzere inşa edilmiş binaları kullanırken kuzeyde öncelikle idari binalar geçici, fonksiyonel binalarda hizmet vermiş daha sonra ekonomik kaynaklar ve

politik rant en önemli rolü üstlenmiştir. Mimarlarla yapılan sözlü görüşmeler binaların tasarımında görev almış mimarların tasarım ve inşa sürecinde yaşadıklarını ortaya koymaları açısından önem taşımaktadır. Resmi olmayan tarihin bir parçası olarak bu görüşmelerin değerli olduğu düşünölmekte ve akademisyenler ve mimarlar kadar, içinde bulunduğumuz günlerde politik söylemleriyle değışimi savunan politik karar alıcıların konuya ilişkin okuma ve yorumlarına katkı sağlaması umut edilmektedir.

Figür 5: İçişleri Bakanlığı Binası.

NOTLAR:

(1) Daniela Sandler, Incarnate Politics: The Rhetoric's of German Reunification in the Architecture of Berlin, Invisible Culture No.5, 2004. www.rochester.edu/in_visible_culture/Issue_5/daniela/daniela3.htm (erişim 10 Mart 2015)

(2) Xuefei Ren, Architecture and Nation building in the Age of Globalization: Construction of the National Stadium of Beijing for the 2008 Olympics, 2008. Journal of Urban Affairs, 30(2):175-190.

VitrA

Banyo dünyasındaki yenilikleri
VitrA'da keşfedin

vitra.com.tr

facebook.com/VitrATurkiye

twitter.com/VitrATurkiye

 ERMATAŞ LTD.

LEFKOŞA - GİRNE - MAĞUSA

www.ermatas.com

 Eczacıbaşı

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Tunç Adanır

Çalışma yaşamımızın her döneminde, çalıştığınız iş yerlerinde, ofislerinizde, inşaatlarda iş kazası ile karşılaşabilir olabilirsiniz. İş Sağlığı ve Güvenliği herhangi bir iş kolu veya grubu için düzenlenmiş değildir; tüm çalışan bireyler içindir. Her birimiz kendi çalışma ortamında farklı kaza riskleriyle muhakkak karşılaşmış ve kendi yaşamımızda tecrübe edinmiş bireyler olarak konu hakkında genel bilgiye sahibiz. Her çalışan birey, “İş Sağlığı ve Güvenliği” ile direkt bağlantılı olduğuna göre, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bu yasanın etkin olarak uygulanmasında neden istenilen noktada değiliz, bunu birlikte düşünüp çözüm yollarını birlikte bulmamız gerekmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde İş Sağlığı ve Güvenliği yasası 2009 yılından itibaren yürürlüktedir. Yasanın günümüze gelene kadar istenilen düzeyde hayata geçirilememiş olmasının yanında, her yıl 4-10 Mayıs İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası olarak etkinlik yapılması, toplumun farkındalığının artırılması yönünden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı adına olumlu bir adım olarak nitelendirebiliriz.

Kamu ve özel sektöre ait tüm iş ve işyerleri, bu yasa ile sorumluluk altında bulunuyor ise, her sektör elini

taşın altına koyarak sorumluluğu çerçevesinde yasanın daha etkin ve çalışır hale gelmesi konusunda harekete geçmelidir. -İnsan sağlığı ve hayatı- kaynaklı bir yasanın ülkemizde etkin olamaması, insana verilen değer in hangi düzeyde olduğunu sorgulatan bir düşünce değil midir?

Ülkemizde üniversite eğitimi alan insan oranına baktığımız zaman, toplumun kültür seviyesinin ne kadar yüksek olduğunu göğsümüzü kabartarak dile getiriyoruz; ama bu kriter toplumun kültürel davranış ve yaşamına yansımadaki yetersizlikten dolayı, söylemden ileri gidemiyoruz. Çalışma yaşamı içerisinde sivil toplum örgütleri ve sendikalar aktif olarak yer alırken, 6 yılda geldiğimiz noktaya bakacak olursak eğitim düzeyimizin toplumumuza karşı sorumluluklarımızı yerine getirme konusunda ne kadar başarılıyız; İş Sağlığı ve Güvenliği olarak toplum bilincimiz hangi noktadadır, bunu irdelememiz gerekmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği’nin çalışma hayatında etkin hale gelmesi, bazı sektörler tarafından ekonomik kayıp veya ülkenin mevcut yapısı içerisinde ekonomik şartları zorlayan bir etken algısı taşımaktadır. Öncelikle bu algıyı ortadan kaldıracak politikalar

üretilmesi gerekmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği’nin hayata geçirilmesindeki ilk görev, yasaları çıkaran kamuya düşmektedir. Çıkarılan yasayı kamu kendi ile ilgili her alanda uygulamaya koymalı ve etkin olarak sürdürülebilir olması için gerekenler yapılmalıdır. Çıkarılan yasanın toplum bilincini artırarak politikalar üretmenin yanında etkin kullanımı için ekonomik yatırım, destek ve yaptırımları da beraberinde uygulamaya koymalıdır.

Özel sektörler, birlikler ve odalar olarak bizler de üyelerimizi, İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda bilinçlendirip; yasanın uygulanmasında daha aktif çalışmalar yapmalıyız. Ülkemizde, her sektörde iş gücünün azlığından bahsediyoruz. İş gücünü bulmakta ve kalifiye eleman çalıştırmakta problemler yaşıyoruz ve yurt dışından gelen daha pahalı iş gücünü kullanmak zorunda kalıyoruz.

İş ortamlarımızda kaza riskini nasıl azaltabiliriz, çalışanları iş kazası riskleri konusunda nasıl eğitip bilinçlendirebiliriz diye sorgulayıp, çalışma ortamlarını çalışanlar için daha uygun hale getirmeliyiz. İş gücünün pahalı ve zor bulunduğu ülkemizde; eğitilmiş, kalifiye İş Sağlığı ve Güvenliği sağlanmış bir güç, her türlü üretimde, verimliliği

ve kaliteyi artıracaktır. Amacımız ekonomik üretimin yanında kalifiye de yakalamak olmalıdır. Yakın gelecekte olabilecek bir çözüm durumunda, yurt dışından gelebilecek benzer üretim yapan disiplinlerle rekabet edemeyerek, geride kalabiliriz. Geçen 6 yılı tartışmaktan çok, bugünden itibaren eksik yapılandırmaları bir an önce tamamlayarak farklı ülkelerle rekabet edebilecek düzeye ulaşmalıyız.

Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı 16 meslek odası ve 3.500'e yakın üyemiz bulunmaktadır.

Birliğimizin çatısı altında bulunan tüm meslek odalarımız, çalışma yaşamının her alanında direkt olarak İş Sağlığı ve Güvenliği ile bağlıdır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın birçok kademesinde görev alan üyelerimiz bulunmaktadır. 2011 yılında düzenlenmiş oldukları 150 saatlik eğitim kursu ve sınavı ardından, Çalışma Bakanlığı'na, İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda sertifikalı uzmanlar alındı ve halen aktif olarak çalışan birlik üyelerimiz bulunmaktadır.

Ülkemizde İş kazalarının en yoğun olduğu inşaat sektörüyle ilgili ise, odalarımıza kayıtlı üyelere İş kazaları ve İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda eğitici seminerler düzenlemektedir. Özellikle yapı denetimi yapan üyelerimize, İş Sağlığı ve Güvenliği ve iş kazası risk faktörlerinin azaltılması konusunda ne gibi tedbirler alınması gerektiğine dair bilgilendirme ve eğitim programları uygulanmaktadır.

Mimarların özellikle İş sağlığı ve Güvenliği konusunda eğitilmiş ve bilinçli olması, inşaatlardaki kazaların büyük bir oranda azalmasına neden olacaktır. İnşaatın başlangıcından itibaren; inşaat sahasının güvenliğe alınması, inşaat alanındaki araç ve insan trafiğinin doğru olarak planlanmasına dikkat edilmelidir. İnşaatın her aşamasında çalışanlar için, işleri ile ilgili Kişisel Koruyucu Donanım tedbirlerini almaları yönünde denetim ve bilinçlendirme yapılmalıdır. Kontrol Mimarları veya şantiye şefleri

tarafından, iş kazalarına karşı ne gibi tedbirler alınması yönünde eğitimler verilmesi ve çalışanların kaza riskleri konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşin temeli; mimar şantiyeye kontrole gittiği zaman, önce kendi Baret, Yelek ve Koruyucu Ayakkabı'sını giymesi gerekmektedir. Şantiye içerisinde uyarı levhalarının sürekli bulundurulmasının ve çalışanların bu uyarılara uymasının, mesleki sorumluluğumuzun bir parçası olduğu kanısındayım. Her meslektaşımın İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda eğitim alması veya kendini yetiştirmesi gerekmektedir. İngiltere'den örnek verecek olursak, öğrencilerin önce İSG eğitimi alıp daha sonra staja çıkma zorunluluğu bulunmaktadır. Üniversite eğitimi aşamasında bu bilinç aşılanmaktadır.

İnşaat sektörünün, İş kazalarının en başında yer aldığı istatistiklerle açıklanmaktadır. Şantiyenin her aşamasında büyük kaza risklerinin olduğu bilinci ile sorumluluğumuzun bir o kadar fazla olduğunun farkında olarak mesleğimizi sürdürmemiz gerekmektedir.

Bakanlık ve Çalışma Dairesi'nin bir hafta (9-14 Mayıs) boyunca düzenlenmiş olduğu etkinlikleri, gelecek yapılanmalarla ilgili olumlu mesajlar olarak değerlendiriyorum. Toplumun her bireyi, meslek grubu, sektörü tarafından daha bilinçli bir şekilde desteklenmesi ve çalışma hayatımıza girmesi, ülke ekonomisine verimli bir katkı koyacaktır.

Yasanın hayata geçirilmesi önemli; fakat çalışan insanın sağlığı ve hayatı daha önemlidir.

Çalışanların önce İNSAN olduğunu, çalışma ortamının huzurlu ve güvenli olmasının her çalışanın hakkı olduğunu unutmayalım.

PRESTİJLİ PROJELERİN VAZGEÇİLMEZİ

En Prestijli Projelerin Çözüm Ortağı

Kapı teknolojileri ve pencere çözümleri lideri GEZE, verimli ve kullanışlı ürünleri, sağladığı teknik destek ve 2 yıl garanti ile uzun ömürlü işlere imza atmanın güvencesini verir. Danışmanlık, birinci sınıf teknik servis ve sonsuz destek ile daima yakınınızda olan ideal bir iş partneri olarak, markasını uzun yıllar yapılarada görmeyi hedefler.

Enerji tasarrufu sağlayan geniş ürün yelpazesi, 150 yıllık GEZE deneyimi ve proje danışmanlığıyla, şıklığı ve fonksiyonelliği bir arada sunan GEZE en prestijli projelerin en iyi çözüm ortağı olmaya devam ediyor.

DAREM
Trading Limited

Haspolat Sanayi Bölgesi, No. 24

P.K. 228 - Lefkoşa, KIBRIS

T: +90 392 233 53 89

F: +90 392 233 57 23

E: info@daremtrading.com

W: www.daremtrading.com

Kapı Teknolojisi | Otomatik Kapı Sistemleri | RWA ve Havalandırma Sistemleri | Güvenlik Teknolojisi | Cam Sistemleri

GEZE

BEWEGUNG MIT SYSTEM

Söyleşi

Kaybedilmiş Cennet ve Bitmeyen bir Göç Hikayesi: Neşe Yaşın

Ceren Kürüm

Mimarinin şiddet enstrümanı olarak kullanılması fikri ne yazık ki çok eskiye dayanıyor ve bu sayede yöntemleri geliştirmek ve şiddetlendirmek için çok zamanımız olmuştur. Bin yıllardır yapı ve mekanları; insan topluluklarını korkutmak, sindirmek ve yönetmek için kullanıyoruz. Tabii ki teknoloji geliştikçe, istediğimiz yapıda anlık değişiklikler yapmak ya da tüm bir kenti bir anda ortadan kaldırmak gibi 'lüks'lere kavuşmuşuz. Savaş sırasında kutsal mekanların bombalanması, müminleri paniğe sürüklemek ve galeyana getirmek için çok sık uygulanan eski bir yöntemdir. Buna benzer şekilde bir kentin en bilinen sembolik yapılarını yıkmak, kentlinin hafızasını yok ederek aidiyet duygusunu ortadan kaldırmak ve toplumun yakın tarihini bir anda kaybederek çözülmesi, yurtsuzlaşması için tercih edilebiliyor.

Burada bahsedeceğimiz mimari şiddet ise Kıbrıslı hemen her bireyin aşına olduğu, yapının yıkımını içermeyen yöntem; fiziksel yapıyı ortadan kaldırmadan insanları göçe zorlayarak yine alıştıkları, 'evim' dedikleri yerin kaybına sebep olmak. Çünkü ev, stabil olan, güven veren mekandır. İş yeri, sokak, kahvehane, komşunun misafir odası: Tüm bu mekanlar aslında geri dönebileceğimiz bir sabit, bize ait olan yaşama mekanı olduğu sürece katlanılabilir olarak kodlanmıştır.

Bireyin evini kaybetmesi, bir anda toprağın ayaklarının altından kayması kadar güvensiz hissetiren, paniğe yol açan bir durumdur ve Kıbrıslılar bunu geçtiğimiz yüzyılda kitleler halinde, defalarca yaşamışlardır. Hala daha bastığı toprağın sağlamlığından emin olamayan yüzbinlerce insan, bu şiddetin eseridir.

Neşe Yaşın da, göç ederek geçmiş bir çocukluğun izlerini taşıyan bir Kıbrıslı olarak her taşındığı evde çocukluk evini aramış, ama bulamamış. Bu konuda çok düşünmüş, çok yazmış olan Yaşın'la göç halinin yarattığı sarsıntıyı ve hayatının geri kalanındaki etkisini konuştuk.

NY- Benim şu anda mekanla ilişkim çok sorunlu. Bir evim yok ve bunun için bir çaba da harcamadım, bu yüzden insanlar beni eleştirmiştir 'bu kadar yıl kira vereceğine bir ev alırdın' diye. Bütün mesele bu diye düşündüm: Ben bir ev satın almakla ilgilenmiyorum. Bunun da nedenlerini düşünürken hep çocukluğumdan itibaren yaşadığım evlerle olan ilişkiye gittim. Şu anda Kıbrıs'ın güneyinde yaşıyorum, 1997'den beri bu böyle. Bu da mekan travmamla ilgili bir şey diye düşünüyorum.

Peristerona'daki Ev: Kaybedilmiş Cennet

NY- Çocukluğumun ilk yıllarında Peristerona köyünde iki katlı bir evde dedemlerle birlikte yaşıyorduk, üst katta. Bu ev benim için çok önemli, çünkü çocukluk evim. Travmalarla ilişkili olduğu için hiçbir zaman unutamayacağım bir ev. Bu evdeki hayat, sanki kaybedilmiş bir cennet gibi geliyor. Bu evi terk edişimiz, 1964'te Lefkoşa'ya gelişimizle oldu. Lefkoşa'ya geldiğimiz zaman önce kocanemle kalıyoruz, sonra bir ev kiraliyoruz. Biz tabii şanslıyız, çadıra kalmadık çünkü zaten babamın Lefkoşa'da bir işyeri, kitabevi vardı. O sokakta bir daire tutuldu, ilginç bir mekan. Binada başka aileler de vardı tümü göçmen olan, çok sıkışık bir halde yaşadığımızı hatırlıyorum. Altta bir bakkal var "Şehir Bakkalitesi", ortada bir boşluk var, boydan boya balkon, çok ilginç bir mimari. En üstte de bir teras var, altta da uçurum gibi bir boşluk. Terasta da çamaşır odaları vardı.

Bu eve yerleşiyoruz, kiralık bir ev. Önce (binadaki) küçük bir daireye yerleşiyoruz sonra yan daireye geçiyoruz. Çıktığımız daireye hemen başka bir göçmen aile yerleşiyor. Yandaki dairenin her odasında başka bir aile kalıyor; akrabalar birlikte göçmen olmuş. Biz bu eve yerleşiyoruz

Figür 1: Peristerona'daki ev.

ama çok mutsuz bir durum var aslında. Yeni bir kardeşle geliyoruz o eve, çünkü annem esir halde doğum yapıyor. Doğuma giderken esir alınıyor, sonra başında silahlarla bekleyen askerlerle doğum yapıyor. Psikolojik olarak bayağı kötü bir halde yeni bir bebekle bu eve giriliyor. Çok travmatik bir şey.

CK- Eşyalı mıydı kiraladığınız ev?

NY- Yok. O günlerde savaştan dolayı Kıbrıs'ı terk edenler var. Onların eşyaları ikinci el olarak bir alanda satılıyor. Gidiyor babam eşyalar alıyor sonra bize yataklar yaptırılıyor. Peristerona'daki evdeki eşyaları almak için kamyonla gidiliyor sonradan, 1964 içerisinde bir izinle alınıyor.

CK- Eşyalarınızı taşıyabiliyorsunuz yani?

NY- Evi yağmalanmış buluyoruz. Çok az eşya geri geliyor babam ve dedemle. Hatırlıyorum; kamyoneti bekliyorum, bebeklerimi bekliyorum. Benim bir sürü bebeklerim vardı, babaannem İstanbul'da yaşıyordu ve bana her yılbaşı, doğumgünü, her özel günde bebek alıyordu, epey bebeklerim vardı. Ama hiç bebek gelmiyor. O kadar ağlıyorum ki gidip bir bebek alıyorlar. Sonra bir gün, o ortada çamaşır asılan yere, bornoza bebeği koyuyorum ve bebek yere düşüp paramparça oluyor. Bu benim için büyük bir travma oluyor, savaşta bebeğimi kaybediyorum. Sürekli kanlar içinde fotoğraflar görüyoruz zaten.

Orada, bir ev var uzakta...

NY- 1967'den sonra köyümüze, portakal bahçelerimize gidiyoruz. Bahçeden köyün silüetini görüyoruz; ama hiç gitmiyoruz. Zaten kapı yok,

pencere yok, her şey yağmalanmış yıkılmış bir halde. Taksim politikasından dolayı geri dönüş de teşvik edilmiyor zaten. Bir gün Türkiyeli aile dostlarımız ısrar ediyorlar köyün içine girelim diye. Giriyoruz, kapılar açık, annem bakıyor bir Rum evinde "bak bu bizim büfemiz" diyor, onu hiç unutmuyorum. Belli ki eşyalarımız köydeki evlere dağılmış; hatta yıllar sonra bugün bile hala bana bir şey geliyor o evden. Geçen yıl bir yüzük geldi, daha önce iki vazo ve bir yemek takımı geldi.

CK- Bebekleriniz geldi mi peki?

NY- Bebek gelmedi. Bana bunları getiren komşu kız dedi ki "İnan ki bebeklerini görmedim." Bir röportajda anlatmıştım RİK'te. Yağma edilirken saklayayım da veririm diye almış; hatta komşu EOKA'cılar varmış evlerinde. Babası da "Ne yaparsanız yapın komşularımıza dokunmayın."

Figür 2: Peristerona yılları.

demoş. Yıllar sonra bana böyle geliyor. Şehir Bakkaliesi'nin üstündeki daireye dönüyoruz...

NY- Bu eşyalar alındı ya, bana o kadar kötü gelmişti ki o eşyalar, hiç sevmemiştim onları çünkü bizim Peristerona'daki evimiz şık bir evdi diye hatırlıyorum; sarı koltuklarımız vardı, özenilmişti. Babamın çalışma odası vardı ve biz çok farklı bir evdik, tek televizyon bizde vardı ve ben farklı olduğumuzu hissediyordum. Annem de sonuçta bir köylü kızı olmadı hiçbir zaman, dedem varlıklıldı, hiçbir zaman bahçede bir iş yaptığını hatırlamıyorum. Pantolon giyiyordu annem hatta tayt gibi, benim de aynısından vardı; aynı model, aynı

renk. O evde çaçaça oynandığını hatırlıyorum. Bir modernleşme hali vardı ve o modernleşme hali köyde çok daha görünen bir şey tabii. Böyle bir hayatı bıraktıktan sonra o kiralık ev bana o kadar uyduruk geliyor ki. Sonra o evin salonu uyduruk bir şekilde babamın kitap raflarıyla ikiye bölünüyor; çünkü nenem ve dedeme oda yapılması gerekiyor. Minder yapılıyor o eve, yatacak insanlar için minder gerekiyor. Diğer evdeki ferahlık falan yok orda ve tabii artık üç çocuk oluyoruz o evde.

CK- Siz o yaşta bütün bu değişimlerin sebebinin farkında mıydınız?

NY- Benim günlerim kitabevinde

geçiyordu, militarist ortam var kulak misafiri oluyorum haliyle, Rumlar bize kötülük yapmış, bunlar anlatılıyor; duyuyorum. Böyle kötü bir ortam, o evin bir sürü sorunları var ve o evde köydeki evden farklı olarak banyo küveti var ve bu korkunç bir şey. O öldürülen çocukların imgeleri yüzünden hala fobim var mesela. Biz de üç çocuğuz ya, ve ben o çocukların birini hep kız olarak algılamışım, yıllar sonra okuduğumda öğrendim erkek olduklarını. O fotoğrafta ben hep kendimi görüyordum. Hala daha banyo küvetine yatamam, küvet bir çeşit tabut olarak kalmış aklımda.

Neşe Yaşın, ilkokul dönemini bu hiç ısınmadığı evde geçirdikten sonra

Figür 3: Göçmenlik yılları.

yeniden göçüyorlar, ama bu kez çok daha iyi fiziksel koşulları olan bir apartman dairesine.

NY- Bu evde bir türlü rahat edilemiyor, bir sürü başka olaylar oluyor. Sonra biz Efruz Apartmanı'na taşınıyoruz, döneme göre en modern apartman Lefkoşa'da. Komşularımız diplomatlar, doktorlar. Kendi evlerini inşa etmekte olan zengin ailelerin geçici olarak kaldığı bir apartman: Ramizler, Manyeralar...

CK- Nihayet hatırladığınız konfora kavuşuyorsunuz demek ki, bu evi nasıl hatırlıyorsunuz?

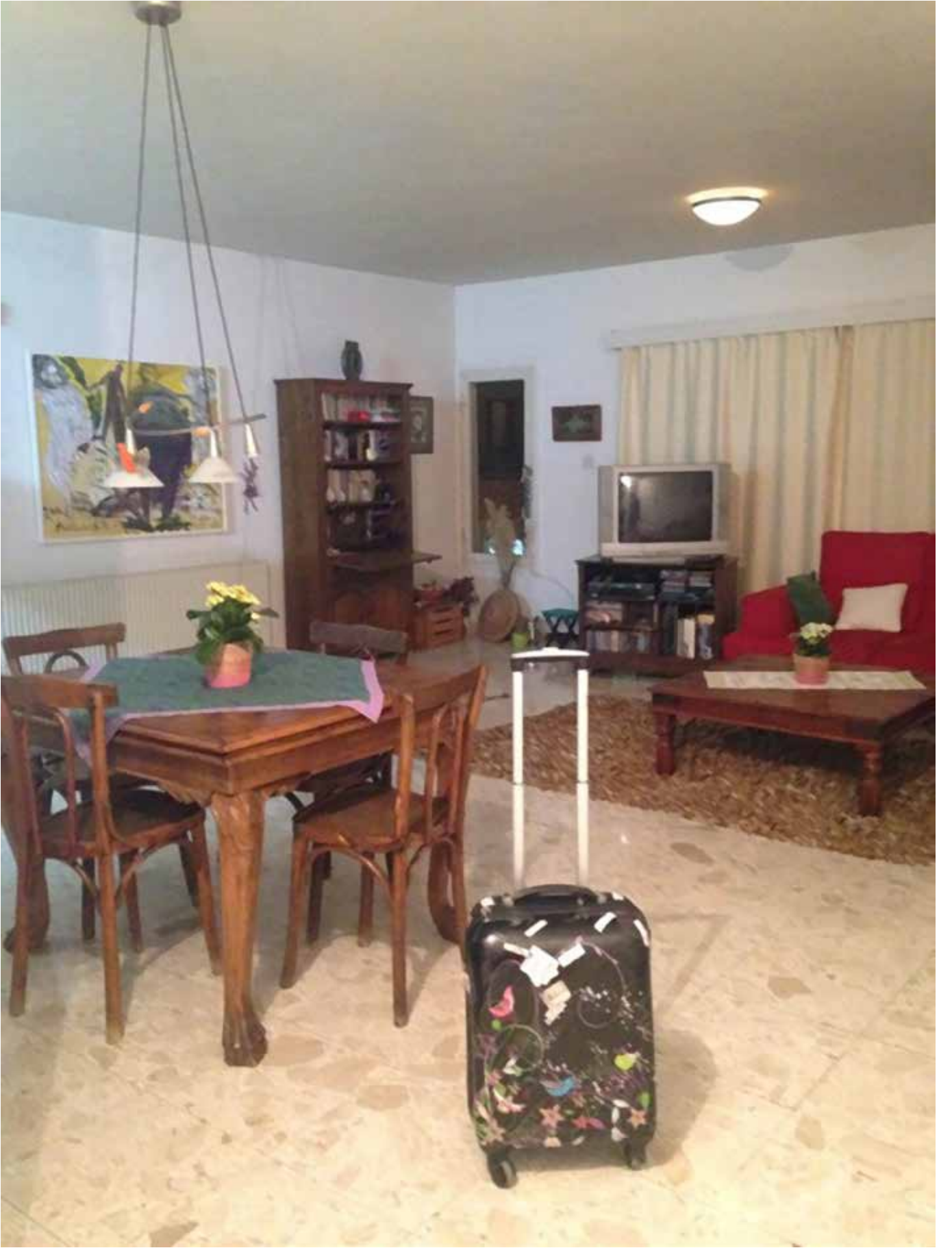
NY- Ben o evi de çok korkunç

hatırlıyorum, çünkü bir yandan karşısı da koruluk o dönemde, Türk alayı var hemen dibinde, karşısı da Rum tarafı ve biz 8. katındayız 9 katlı binanın. Terası var. Bahçesinde zürafa biçiminde bir kaydırak var. Bahçivani var. Asansörü var, çöp asansörü de var. Ben o sırada 12 yaşındaydım, hatırlıyorum orası için yeni eşyalar yapılıyor yeni baştan bir ev kurulmaya çalışılıyor. O diplomat komşular ziyarete geliyor ve evde hiçbir şey yok - babam utanarak "biz göçmeniz" diye açıklama yapıyor...

Ve 1974... Yine göç ediliyor.

NY- 1974'te Zümrütköy'de bir eve gidiyoruz. Peristerona'daki evin

yerine bir Rum evi veriliyor. Bir alanda toplanılıyor ve kura çekiliyor. Bize çıkan, köy içerisinde iki katlı, papaza ait bir ev. Ev korkunç bir halde; duvarda bütün ailenin fotoğrafları bize bakıyor. Yağmalanmış, eşyalar dağılmış halde, ölü bir kedinin kokusu var. O gece kimse uyuyamıyor ve yan tarafın gece boyunca yağmalandığını duyuyoruz. Annem fenalaşıyor ve bu evde yaşayamam diyor, evi istemediği için babamla mücadele ediyor ve komisyona başvuruyoruz. Bize köy dışında daha yeni bir ev veriliyor. Sonradan babam da köylülerden uzak olduğu için mutlu oluyor.

Figür 4: İstanbul'daki ev.

CK- Peki siz bu eve ısınabiliyor musunuz?

NY- Asla. 4 yıl orada yaşadım. Bu ev üniversiteye gittiğimde tatillerde geri geldiğim evdi.

CK- Sürekli barınma mekanınız değişmiş. Üniversitedeki yaşama alanlarınızla ilişkiniz nasıldı?

NY- Üniversitede de bir savaşın içindeydik aslında. Tam "O" yıllardı '76-'80 arası. Birlikte yaşadığım arkadaşlarımla, içinde bulunduğumuz politik grup bölününce beni odada istemiyorlar; onların tarafına geçmediğim için tartışmalar yaşanıyor ve beni odadan atıyorlar eşyalarımla.

CK- Yine kimliğiniz yüzünden göçe zorlanıyorsunuz, bu kötü bir tesadüf...

NY- Evet... O gün arkadaşlarda kalmıştım. Yeni Türkü grubu yeni kurulmuştu; Selim Atakan, Zerrin Atakan, Derya falan... Ağlayarak onlara gidip beni odadan attılar demiştim. O gece onların evinde kalmış sonra da başka bir odaya geçmiştim.

Beni odadan atan arkadaşım yıllar sonra Londra'da bir şiir dinletisinde beni bulup defalarca özür diliyor ve biz sana çok kötü şeyler yaptık, ben kendimi asla bağışlamıyorum diyor. Defalarca özür dilemesine rağmen bağışlayamadım, çok kırılmıştım.

Yeni bir ev daha...

NY- Sonra evleniyorum, evlendiğimiz dönemde annem ölüyor ve ben çok apar topar evleniyorum çünkü kız kardeşimi yanıma almak istiyorum. Öyle evleniyoruz ki hiçbir şeyimiz yok; bomboş bir ev, eski eşim hala öğrenci, Yenimahalle'de kötü bir ev. Yatak odası falan yok, böyle girişte küçük bir yer var, sonra daha genişçe bir alan var, kötü bir mutfak var. Evde hiç eşya

yok, Sivas'tan yataklar geliyor, yatak dediğim şilte sadece; yerde, şiltede yatıyoruz. Mutfakta raflar var ya, onlardan birini pembeye boyuyoruz, evi civciv sarısına boyuyoruz, o raflara kitap koyuyorum. Sonra ev o kadar şık oluyor ki... Eski eşimin akrabaları vardı o mahallede, bahçe sandalyelerini bize veriyorlar yaza kadar, onları da pembeye boyuyoruz, çiçekli örtüler konuyor üstüne. Komşular şiltenin altına koymak için bir şey veriyorlar. Aslında çok şirin bir şey oluyor o ev, çok yoksul ama; buzdolabı yok mesela uzun bir süre.

CK- Peki bu eve ısınıyor musunuz boyadıktan sonra?

NY- Isınmıyorum. Hiçbir zaman ısınmıyorum. Bir süre sonra yan tarafta komşunun sarhoş oğlundan rahatsız olan eşim de bana bir şey yapacak diye çekindiği için benim haberim olmadan bir ev tutuyor, bizi başka bir yere taşıyor. Aceleyle getirerek beni zorluyor yeniden taşınmaya. Sonra o evi kardeşimle birlikte çok kötü bir renge boyuyorlar, hiç ısınamıyorum o eve de.

Kıbrıs'a dönüş, yine bir taşınma, bir başka göç ediş.

NY- Boşandıktan sonra Kıbrıs'ta kız kardeşimle yeni bir ev tutuyoruz babamın yardımıyla, terminalin yanında, ama bu eve de hiçbir zaman ısınamıyorum. Efruz Apartmanında kullandığımız eşyalar getiriliyor bu eve, Zümrütköy'deki evden de birkaç bir şey getiriliyor. Sonra o daireden de ev sahibi gelecekmiş diye çıkmam isteniyor, oradan Gönyeli'de bir eve taşınıyorum. Gönyeli'den de güneye geçiyorum.

Önce arkadaş evlerinde, sonra Reuters'da çalışan bir gazeteci arkadaşın lojmanında kalıyorum bir süre, o evleri de kendime ait hissetmiyordum; zaten sığıntı

gibiydim. Sonra bir ev tutuyorum, bir ay ağlıyorum o evde. Hiç sevmiyorum, nefret ediyorum o evden. Yeni yapılmış bir ev, sanki Kıbrıs'ta değil de Beyrut'taymışım gibi geliyor. Ama sonra arkadaşım Kıbrıs'tan ayrılırken eşyalarını bana bıraktı, ve o eşyalar da zaten Türkiye'den gelirken getirdikleriydi, ben de koltuklarını daha sonra başka birilerine vermiştim. Eşyalar oradan oraya dolanıyor, sonra bana geçiyor falan. Hiçbir zaman da bir ev almayı düşünmedim. Nerede, nasıl, hangi ev? Hiç böyle bir duygum olmadı, hep böyle konar-göçer hal içinde olduğum için. Şu anda bir evim var, ama o da babaanneme ait bir ev, çocukluğuma ait bir ev. Orayı istediğim gibi döşedim, küçücük bir ev ama orada güzel bir duygu yaşadım. Mekanlara aidiyetin eşyalarla olan ilişkisi temeldir, örneğin göçmen işçiler yabancı bir ülkede mekanlarını kültürel objelerle dekore ederek geride bıraktıkları evlerine yakın bir his yaratmaya çalışırlar. Kıbrıs'ta ise göçmenler ülke değiştirmede ama 'düşman' saydıkları kişilerin döşediği evlerde onların eşyalarıyla yaşadılar, yataklarında yattılar, kıyafetlerini giydiler. Bu durum acaba aidiyet hissini nasıl etkilemişti?

CK- Zümrütköy'deki eve taşındığınızda içerisinde eşya var mıydı?

NY- Rumların eşyaları vardı, kapacak falan yıllarca dolanmıştır benimle hatta Ankara'daki eve bile gitmiştir. Ankara'daki evde mesela, Efruz Apartmanı'ndaki perdeler vardı. Evlerden evlere çok geçişler oldu. Hatta güneydeki evde bile Zümrütköy'deki evden gelen eşyalar var.

CK- Peki bu maddesel bağlantı sizi geriye götürüyor mu?

NY- Evet götürüyor, ürpertiyor. Bir vazoda var mesela gördüğümde ürperiyorum. Belleğe dair bir şey olduğu için birine de veremiyorum ama çok görmeyeceğim bir yere koyuyorum. Severek kullanmıyorum. Rum ailelerin göçerken geride bıraktıkları eşyalar, göçmenler tarafından kendi bıraktıkları eşyalara karşılık olarak haklı bir edinim olarak görülmüştü. Tabii ki sosyoekonomik durumlar düşünüldüğünde, geride bırakılanla kuzeyde bulunan eşyalar arasında muazzam farklar olabiliyordu.

NY- Mesela bizim bir cici yengemiz vardı. Bu yengemiz, çocukluğumuzda, göçmen oldukları için kardeşine ait evin bahçesindeki küçük odasında kalıyordu dayımla; küçükü ama uyduruk bir mutfacık bile yapmıştı kendine. Ve sonra '74'te yengeme bir ev veriliyor yine Zümrütköy'de. Evin her tarafı kitap dolu, piyano var evde. Yani düşün, o evde kitapların arasında oturuyor. O eve ait değil o kadın. Akrabalarımızın evlerine gidiyorduk. Yok, değil; bu evle bu kadın bir değil, o koltukla bu kadın birbirine uymuyor. Hep bunu yaşıyordum, gözlüyordum sürekli; bu ev, bu eşyalar, bu alışını bu kadın yapmadı, bu çok yabancı bir şey...

Evliliğimde de mesela Sivas'tan gelen kilimden nefret etmişim; ama mecburen kullanıyorduk. Bana çok korkunç geliyordu o kilim, hiç ben değildim. Şimdi ilk kez bir evim oldu İstanbul'da, küçük... Her şeyi ben seçtim ya, bambaşka bir duygu yaşıyorum orada: Fincanından tabağına kadar, her şeyini ben aldım.

CK- Sanırım Peristerona'daki eve en yakın orası sizin için...

NY- Evet!

Figür 5: İstanbul'daki ev.

CK- Olağanüstü bir göç hikayeniz var... Sizin için ev satın almanın anlamsızlığını anlayabiliyorum; ama diğer taraftan toplu olarak acılı göçler yaşamış ve bunun devamında çığınca konut sahibi olmaya çalışan bir toplum var, bunu nasıl değerlendirirsiniz?

NY- *Bu tabii ki bir güvence; ekonomik ve sosyal bir güvence. Benim hayatım da böyle olduğu için aslında hiçbir kuruma da bağlanmak istemiyorum, evlilik dahil. Kurumlar beni boğuyor. Şu anda mesela 3 vatandaşlığım var, her birinde oy kullanma hakkım var, 3 yerden de milletvekili adayı oldum, ama yersizim.*

Mekan değiştirmeye dair bir başka şiddet unsurundan bahsediyor sonra Neşe Yaşın. Yıllar önce Güney'e yerleştiğinde en yakınlarından bile şiddetli tepkiler aldığını söylüyor...

NY- *2005'ten sonra coğrafya normalleşti, benim burada bulunmam normalleşti, sıradışı ya da cezalandırılması gereken ihanet durumundan çıkıp daha kabul edilebilir hale geldi. Mekanın normalleşmesi sürecini yaşadım yani. İnanılmazdı benim için.*

Söyleşimizde anlattığı kadarıyla on dört kez evini taşıyor Neşe Yaşın, bunların neredeyse hepsinde istemediği şekilde, ve sevemediği evlerde, ısınamadığı eşyalarla yaşamak zorunda kalıyor. Huzurla hatırladığı tek yer olan 'Kaybedilmiş Cenneti' Peristerona'daki çocukluk evinin verdiği aidiyet duygusunu ise, İstanbul'daki tanıdık dairede, çocukluk anılarıyla döşenmiş babaannesinin evinde, kendi seçtiği eşyalarla buluyor.

Yıllar önce yazılmış olan bir şiir Yıllar

Figür 6: İstanbul'daki ev.

İnceleme:

“Oyuk Arazi” Kitabı Üzerine Düşünceler: Sosyal Ayrışmalar, Topluma ve Kente Uygulanan Şiddet

Abdullah Can

Yıllar önce yazılmış olan bir şiir
var aklımda. Topluma nasihat
edercesine... Belki de şair bu günleri
aydınlık yarınlara dönüştürebilmenin
ancak bu şekilde mümkün
olabileceğini düşünüyor ve sesini
yükseltiyordu:

**“Kırın bu heykeli kırın
Dönüşsüz yitik gecelerde.
Yıkın taş taş bunu,
Yıkıntılar üstünde ülkem yapsın
büyük düğününü.”**

Koridorların, zengin ailelerin
köşklerinde, hizmetlilerin diğer
odalarda gereğinden fazla vakit
geçirmesini önlemek için ortaya
çıkan bir mimari icat olduğunu
biliyor muydunuz? Dar ve penceresiz
mekanlar olması, koridorları asaletten
uzak kılmakla birlikte; mekanlar
arasında saklı bir mekan olmasıyla
da, hizmetlilerin görünmez ve
sessiz kalmasına vesile oluyordu.
Toplumdaki sosyal ayrışma, ister
istememez mimariye de yansıyor ve
bu durum, aslında mimari destek
olmadan tam bir sosyal ayrışmanın
yaşanamayacağını çarpıcı bir şekilde
gözler önüne seriyor. Castells (2005),
sosyal ayrışmayı, yüksek gelir
grubunun kentsel mekanı orantısız
olarak kendileri için bölüştürmeleri
yoluyla kontrol etmelerinden oluşan
sınır mücadelesinin ifadesi olarak
tanımlar. Mimaride sosyal ayrışmayı
bir bina ölçeğinde düşünebileceğimiz

gibi, kent ölçeğinde de ele alabiliriz.
Örneğin gayrimenkul fiyatlarının,
bulunduğu konuma ve mekana
göre dalgalanmalar sergilemesi,
kentte sosyal sınıfların oluşmasını
tetiklemektedir. Bununla da kalmayıp,
kentin ve/veya ülkenin sınıflar,
kültürler, cemaatler ya da iktidar
yoluyla bütünlüğünün parçalanmak
istenmesi Alver(2009)’e göre
ayrışmanın odaklandığı önemli
bir husustur. Bu şekilde kentsel
bütünlüğe şiddet uygulanmaktadır.

İngilizcede şiddet sözcüğü çok geniş
bir kullanım alanına sahiptir. Bu
kullanımlar arasında bedene zor
uygulama; bedensel zedelenmeye
neden olma; kişisel özgürlüğü zor
yoluyla kısıtlama, bozma ya da
uymama; rahatça gelişmesini ya da
tamamlanmasını engellemek üzere
bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb.
yersiz kısıtlamalar getirme; anlamın
çarpıtılması; büyük güç, sertlik ya da

haşinlik; kişisel duygularda sertlik
ve tutkulu davranışlara ya da dile
başvurma bulunuyor (Hobart, 1996).
Yves Michaud’nun (1986) şiddet
tanımı ise şöyledir: “Karşılıklı ilişkiler
ortamında taraflardan biri ya da
birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu
ya da dağınık olarak diğerlerinin
bedensel bütünlüğüne veya törel,
ahlaki / moral / manevi bütünlüğüne
veya mallarına veya simgesel ve
sembolik kültürel değerlerine oran
ne olursa olsun zarar verecek şekilde
davranırsa orada şiddet vardır.”

Yakın geçmişte İstanbul’da yaşanan,
trajik Gezi Parkı Olayları ve Taksim
Meydanı’nın modernleştirilme
iddiası, ya da Modern Türk Mimarisi
örneklerine öncülük teşkil eden
Atatürk Kültür Merkezi’nin yıkılmak
istenmesi gibi kentsel dönüşüm
projesi adı altında kültürel sermayenin
belli gruplarca paylaşılmaya
çalışılması ve bunu uygulatabilmek

Figür 1: Gezi parkı- Burak Su

için bölgeye ve bölge sakinlerine uygulanan şiddet, çevrenin ve doğanın davranış değişikliğine sebep olan sömürgecilerin; René Girard'ın "Kurucu etkinliklerin tümünde yapısal şiddet vardır." sözünü doğrularcasına hareket ettiğinin bir göstergesidir. Siyasi güç yoluyla mimariye; dolayısıyla kente uygulanan şiddet, doğrudan topluma uygulanan şiddettir. Öte yandan Gezi Parkı Olaylarında sözde tehlikeyi hisseden iktidarın; sözde kentsel dönüşümlerine, tehlikeli kalabalıkların bilinçsizce engel olmaya çalıştığı şeklinde resmedip geri çekilmesi, yine güçlerini kullanarak kenti daha boğucu bir konuma itelemektedir.

Bahsi geçen örneklerden de kolayca anlaşılabileceği gibi, mekansal ve kentsel dönüşümlerin altında o mekanın ve kentin kontrol edilmesi fikri yatmaktadır. Şöyle ki; iktidarın kalıcı olabilmesi için yönettiği kesim

üzerinde hegemonyasını devam ettirmesi gerekmektedir. Mekan veya kent, aslında hem ekonomik hem de sembolik sermayeyi temsil eden bir olgudur. Bu bağlamda mekana veya kente sahip olma arzusu, mekansal çatışmaları ve toplumsal şiddeti doğuran bir durumdur.

Bu sayıda, "Mimarlık ve Şiddetin Farklı Yüzleri" temasına iyi bir örnek teşkil ettiği için Eyal Weizman'ın Hollow Land (Oyuk Arazi) kitabını ele alacağız.

İsrail asıllı, Londra'da yaşayan mimar Weizman, aynı zamanda Londra Üniversitesi'nde profesörlük yapmaktadır. 2007 yılında, Filistin topraklarının işgal altında olmasından dolayı kaleme aldığı kitabında; İsrail'in yarattığı politik durumdan ötürü bir açık hava hapisanesine dönüşen Gazze'den bahsederken, bir çok

yerleşim alanlarının yanında kamusal alanlara bile sadece İsraililerin girebildiğine ve işgal altındaki topraklarda kontrol noktalarının Filistinlileri aşağılayıcı nitelikte olduğuna değiniyor.

Weizman, Oyuk Arazi kitabıyla, işgal altındaki topraklarda mimarideki dönüşümü incelemektedir. 1967 yılından bu yana işgal altındaki Filistin toprakları üzerinde İsrail yönetiminin farklı formlarını ele almakta, bunu yaparken de dönem mimarisini iki farklı şekilde dile getirmektedir. İlk anlamda, planlamayı ayrıntılı bir şekilde inceleyip, yapım sürecine değinerek, fiziki ve siyasi niteliklerle, işgal altındaki bölgede bulunan çeşitli yapıların ve bu yapıların İsraili mimarlarının rollerini inceler. İncelenen yapılar arasında, eski Kudüs şehrinin Yahudi mahallesi, ayırma duvarı, Rafah Terminali, kontrol noktaları, Allenby Köprüsü

Figür 2: Gezi parkı - Burak Su

ve sınır geçişi vardır. Ayırma Duvarı, uluslararası hukukun İsrail tarafından tartışmasız en yaman ihlalidir denilebilir. Uluslararası Adalet Divanı'nın da bunun yasadışı olduğunu doğrulamasıyla, İsraili mimarlar, duvarın tasarım sürecine katılanlar hariç, bu durumu protesto etmişlerdir. Weizman kitabında mimarlığın, siyasi konuların inşaat sektöründeki gerçekliğini anlamının kavramsal bir yolu olduğunu vurgulamaktadır.

Kitaptaki bölümler tarihsel bir sıralama ile organize edilmiş olup, 1967 ateşkesiyle çizilen hatları, sonrasındaki parçalanmayı, 1973lerde yerleşimlerin Filistinlileri kontrol etmek ve ayaklanmalarını engellemek için tepelere kaymasını, aşağı kısımlarda devam eden günlük yaşamı, 1993'ten bu yana süregelen politik gelişmeleri, Filistin otoritesi ve dış dünya tarafından kontrol edilen alanlar arasındaki geçiş noktaları kaleme almıştır.

Mekanları, dolayısıyla kenti kontrol ederek Filistinliler üzerinde İsrail'in hakimiyetini nasıl güçlendirdiğinden bahsederken, bir çok bilinmeyen ayrıntılara da değiniyor. 2003 yılında başlayan, Gazze şeridi üzerinde İsrail'in hedeflenen suikastinin ele alındığı bölümün, kitaptaki en iyi kısımlardan biri olduğu söylenebilir.

Yazar, 2005'te İsrail'in Gazze şeridinden çekilmesi ve boşalan binaların kendi kaderine terk edilişleri ve nihayetinde Gazze ve Batı Şeria üzerindeki hava saldırılarına da değinerek kitabına devam etmektedir.

Likud hükümetinin 1981 yılında kurulmasına kadar, yerleşim projesinin altında yapısal bir mantık vardı. Weizman bundan destek alarak, politik gücün yapılarda ve kentsel tasarımdaki etkisini artırmak adına mimarlığın kullanılmasını biraz kafa karıştırıcı buluyor ve mimarlığın sağduyu, hassas bir plan ve onun

uygulanmasını ifade ettiğini sözlerine ekliyor. Ayrıca Weizman, savaş sırasında ve sonrasında askerin ve siyasi eylemlerin iç içe geçmesinin ardında ince bir hesap gizlendiğine inandığını da belirtiyor.

Oyuk Arazî kitabı, farklı bakış açılarıyla okuyucu üzerinde güçlü etkiler yaratmakta, İsrail'in dışındaki dünyanın az bildiği gerçekleri cesur bir şekilde okuyucusuyla paylaşmaktadır. Weizman, politikanın mimarisinin ve mimarlık politikasının her zaman var ve iç içe olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Oyuk Arazî, bu argümanı çok iyi göstermektedir.

İsrail'in Filistin işgali, ABD'nin Irak'a girmesi, ya da Türkiye'deki Gezi Parkı olayları insanlara silah yoluyla uygulanan şiddetin yanında, mimariyi kullanarak da şiddet uygulandığını ya da mimariye de uygulanan şiddetin söz konusu olduğunu gözler önüne sermektedir. Güçlünün zayıfı ezmeye çalışarak ve kentte bulunan -canlı

Figür 3: Gaza Grafiti

veya cansız- hiç bir şeyi düşünmeden sadece kendini kalıcı kılmak adına, kentte istediği değişikliği yapan; bunu yapmak için de gerektiğinde şiddete başvuran, adeta kenti neredeyse yok edip tekrar planlamaya çalışan bir takım yapılanmaların olduğu barizdir. Belki de bu yazıya alternatif bir başlık arayacak olursak “Şehir Planlamacılığında İşgal ve Soykırım Teknikleri” önermesini yapmak yerindedir.

Bu noktada aslında mimarinin temelinde şiddet yattığı akla gelebilir. Çünkü yoktan var ederken; ya da var olanı düzenlemeye çalışırken, öncesinde çevreye, toprağa ve mevcut binaya yapılan dokunuşlar bir nevi bunlara uygulanan bir şiddet değil midir?...

Ignasi de Sola-Morales’e göre mimarlık; şiddetin kutsallaştırıldığı, sömürgeciliğin devam ettiği bir alandır. Sizi bir de bu fikri sorgulamaya davet ederim.

İnceleme:

Hollow Land: Israel’s Architecture of Occupation
Eyal Weizman.
Verso, London (2007)
288 sayfa
ISBN: 978-1844671250

Diğer Kaynaklar:

- (1) Özerkmen, N. , (2012), Akademik Bakış Dergisi, Sayı 2012-28, Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırgızistan.
- (2) Öncü, A., Weyland, P. (2007). Mekan, Kültür, İktidar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- (3) Swartz, D. (2011). Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu’nun Sosyolojisi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- (4) Akgün, A., (2012), Kapılı Konut Yerleşmelerinin Çevresel Stres Bağlamında İrdelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Figürler:

Figür 1. “Gezi parkı - Flickr - Burak Su (24)” by Burak Su - Gezi parkı. Licensed under CC BY-SA 2.0 via Wikimedia Commons - [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_\(24\).jpg#/media/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_\(24\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_(24).jpg#/media/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_(24).jpg)

Figür 2. “Gezi parkı - Flickr - Burak Su (99)” by Burak Su - Gezi parkı. Licensed under CC BY-SA 2.0 via Wikimedia Commons - [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_\(99\).jpg#/media/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_\(99\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_(99).jpg#/media/File:Gezi_park%C4%B1_-_Flickr_-_Burak_Su_(99).jpg)

Figür 3. “Gazagraffiti” by ISM Palestine - <http://www.flickr.com/photos/ismpalestine/3372412741/>. Licensed under CC BY-SA 2.0 via Wikimedia Commons - <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gazagraffiti.jpg#/media/File:Gazagraffiti.jpg>

2014 Europa Nostra Koruma Ödülü, evimize, kalbimize çok yakın bir yere, Ara Bölge'deki Dayanışma Evi'ne verildi. Döneminin siyasi olarak arada kalmışlığını mimarisinde net olarak okuyabildiğimiz Mangoyan Evi ya da yeni adıyla Dayanışma Evi, İngiliz sömürge mimarisinden ayrılmadan modernizmin etkisinde kalan çok aşına olduğumuz 'Kıbrıslı' bir yapı. Bu özel bina neredeyse 50 yıl boyunca gerçek potansiyelini yaşayamamış, savaş geçirmiş, bakımsızlıktan yorgun düşmüşken Tarihse Diyalog ve Araştırma Derneği'nin cesurca girişimi ve odamız mimarları Esra Can Akbil, Emre Akbil ve Münevver Özgür'ün de katkılarıyla son derece etkileyici bir geri dönüş yaptı. Europa Nostra jürisinin de vurguladığı gibi, gerçekten gurur duyulacak bir şekilde. "Jüri, Dayanışma Evi'nin gerçekten gurur duyulacak bir şey olduğunu hissediyor. Yapının, Lefkoşa'nın Birleşmiş Milletler Ölü Bölge'sinin canlandırılmasına ve geniş ölçekte barışma sürecine önemli bir katkı olduğunu hissettik. Buna ek olarak,

Dayanışma Evi binası, dönemin karakterinin cesurca ve nitelikli bir yansıması olarak 1950 dönemi Kıbrıs mimarisinin tipik bir örneğini temsil ediyor."

Şiddetin her türünü içinde barındıran bir fiil: Savaş. Savaş, Kıbrıs adasını ortasından bölmeden 10 yıl önce, başkent Lefkoşa halihazırda ikiye bölünmüştü; üstelik Lefkoşa'da ikiden fazla etnik grup olduğu halde... Daha sonra bu 'iki' toplumun birbirlerinden yeteri kadar uzak durduklarından emin olmak için bir "Tampon" bölgeye bile ihtiyaç duyulmuştu. Haritaya çizilen iki çizginin arasında kalan hayatlar, evler, işler, sabah yürüyüşleri, yanından geçilen ağaç, ve yaşamı tanımlayan her şey bir anda sekteye uğramış; bu masada belirlenen bölgeler aniden insansızlaştırılmıştı. Şiddet bu kez mimari varlığı yerinde bırakıp, insanları uzaklaştırarak, 'evim' dedikleri yerlere erişimlerini yasaklayarak uygulanmıştı. Evler, dini

yapılar, mezarlıklar, sokaklar, hatta tümüyle köyler sıkışıp kaldı bu iki çizginin arasında.

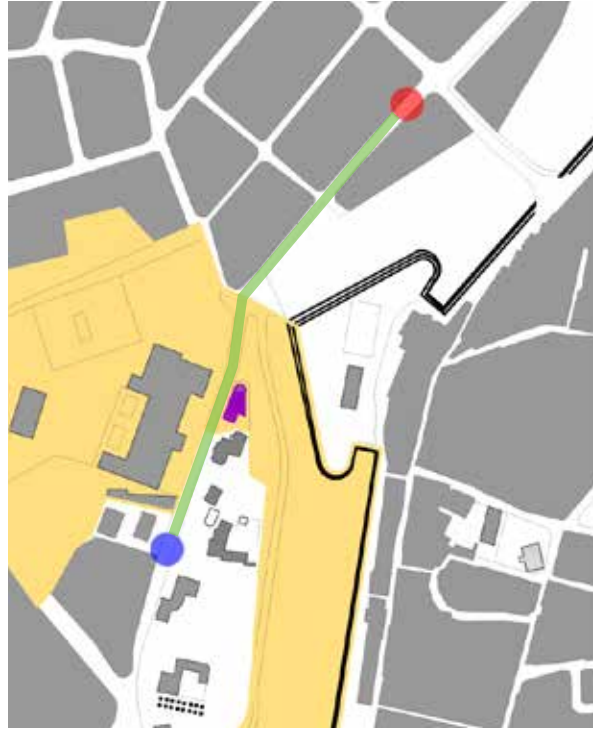
Bölgeler insansızlaştırılıp da toplumlar ayrıldıktan bir nesil sonra, bu sokakların ve köylerin aslında ne kadar çok-kültürlü ve yaşayan yerler olduğunu çok az kişi hatırlıyordu. Örneğin Ledra Palace döneminin en lüks oteli olarak açıldıktan kısa bir süre sonra sokağın hemen karşısında Kıbrıslı Ermeni bir ailenin, yaptırdığı binanın üst katında kendileri yaşarken, zemin katında Melahat Hanımın kuaför salonu olduğunu, yanında Kıbrıslı Rum bir işletmecinin araba kiraladığını, o dükkanda Kıbrıslı Türk çalışanlar olduğunu kaçırmız bilebilirdik ki?

Tarihimizi resmi söylem yerine objektif bakışlarla yazmaya çalışan Toplumlar Arası Tarihse Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR), işte bu hafıza kayıplarına karşı yaptığı çalışmalarını; çok anlamlı bir sokağın, anlamlı bir binasında sürdürmeye karar vererek

aslında tam da kuruluş amacına hizmet edip, bu sokağın tarihini bir daha unutulmayacak şekilde öğrenmemizi sağladı. Europa Nostra Konservasyon Ödülü de, bu inanmış bireylere, aynı tutkuyla çalışarak muhteşem bir 'ev' kazandıran Kıbrıslı mimarların haklı kazanımı olarak başarılarını taçlandırdı.

2003 yılında sürpriz ama çok özlenen bir kararla karşılıklı geçiş noktaları açılmaya başlandı. İlk nokta, halihazırda izinli geçişlerin gerçekleştirildiği ve aylık boyunca da siyasi toplantıların yapıldığı otelin adıyla anılan 'Ledra Palace Sınır Kapısı' olmuştı. Bu dönemde iki toplumun yeniden iletişime geçmesi mümkün olurken, yıllardır iki toplumlu çalışmalar gerçekleştiren niş gruplar da somut sivil toplum örgütlerine dönüştü. AHDR bu gruplardan belki de en cesur olanıydı, kimilerinin başta imkansız dediği bir girişimle Ara Bölge'de bir ortak eğitim ve kültür evi kurmaya karar verdiler.

- Kıbrıs Türk Kontrol Noktası
- Kıbrıs Rum Kontrol Noktası
- Dayanışma Evi (H4C)
- Geçiş Aksı

“Ara bölgede bir dayanışma evi kurma fikri, hem pratik hem de sembolik nedenlerle oluştu: Pratik olarak, Kıbrıs’ta mevcut sınırın her iki tarafından da üyeleri ve dostlarıyla toplumlar arası bir örgüt olan AHDR, ulaşılabilir bir toplanma ve çalışma alanına sahip olmak istedi; öyle bir yer ki AHDR ve dost kurumların üyeleri, öğretmenler ile öğrenciler, gençler ile yaşlılar, aktivistler ile araştırmacılar toplanabilsin, tartışabilsin ve çalışabilsin; karşılıklı saygıya dayalı fikirlerin gelişebileceği toplumlararası bir alan... Ara bölgeden daha uygun neresi olabilirdi? Bir süre sonra, Dayanışma Evi - Eğitim ve Araştırma Merkezi, daha büyük bir vizyonun bir parçası haline geldi: Ara Bölge’yi (pek çoğu tarafından ‘çatışma tehlikesini azaltmak amacıyla iki rakip güç tarafından yaratılan bölge’ diye tanımlanan) toplumlar arası sivil toplumun sembolik ‘üçüncü bölge’ olarak faaliyet gösterebileceği ve yeni bakış açıları ile alternatif sesler sunabileceği bir dayanışma alanına dönüştürmek.”

Chara Makriyianni, AHDR Yönetim Kurulu Üyesi (2003-2005), AHDR Yönetim Kurulu Başkanı (2005-2011)

Binanın mal sahiplerinden olan Avo Mangoyan’ı satmaya ikna ettikten sonra onun da yardımıyla diğer

mal sahiplerinden de olur alınması herhalde en önemli ve sembolik adımdı. Daha sonra yıllar sürecektir olan bir maddi destek başvuruları ve izinler süreci başladı. 2007 ve 2010 arasında Birleşmiş Milletler'in desteği, Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) ile Norveç Hibeleri aracılığıyla ana sponsorları Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn'ın maddi katkılarını alarak projeye başlandı. İzin ve finansal katkılarının halledilmesi, elbette ki neredeyse enkaz durumuna gelmiş yorgun bir betonarme yapıyı hayata döndürmenin sadece bir parçasıydı. Bundan sonrası çok toplumlu mimari ekibin binayı doğru okuyup çağdaş malzeme ve tekniklerle canlandırmasına kalıyordu; özgün yapıyı korumanın da ötesinde yıllarca ayakta duracak şekilde restore etmeleri gerekiyordu.

7 Şubat 2010'da Kıbrıs usulü bir mangal etkinliğiyle başlayan renovasyon çalışmaları, 6 Mayıs 2011'de H4C'nin kapılarını tüm toplumlara açmasıyla sonuçlandı. Dayanışma Evi, Home for Cooperation, ya da kısaca anılan haliyle H4C, yakın zamana kadar iki toplumun birbirine yaklaşmaması için yaratılmış tampon bölgedeki atıl binayken şimdilerde Kıbrıslı tüm etnik grupların birbirine yaklaşabilmesi için kilit bina konumunda. Yapının bu ironik varlığı bir de müthiş normalliğiyle pekiştiriliyor. Çünkü H4C, sadece tarih çalışmalarının paylaşıldığı akademik buluşma noktası değil, iki ucunda polis barikatları olan bu yarı ölü sokakta, Ledra Palace Oteli'nin yarattığı tüm lüks militer havaya inat; olabildiğine sivil, olabildiğine normal ve olabildiğine açık, gerçek, yaşayan bir kafe.

Tampon bölgenin olağanüstü haline karşılık, H4C normal bir kafe olarak sokağı insanlaştıran, sanki herhangi bir sokaktaki herhangi bir kafeymiş gibi, toplantınız yoksa bile, "karşı"ya geçilmeyecekse bile sırf bunu yapabiliyor olmanın keyfi için gidilip kahve içilecek bir yer. Eğitimli bir göz içinse, Kıbrıs'ın İngiliz sömürge döneminden çıkmaya çalışan yarı bağımsız modernizmini yansıtan mimarisi ve bu nitelikli ama yorgun yapıyı günümüze taşıyan üst düzey konservasyon çabasını gözlemleyebileceğiniz, mimarlık mesleğinin adadaki geleceğine dair umut veren çok özel bir bina. Bu gurur ve ümit verici sürecin parçası olan meslektaşlarımızın, Europa Nostra gibi prestijli bir ödülle taçlandırılması sonucunda, Dayanışma Evi binası birlikte çalışmamızın aslında ne kadar mümkün ve verimli olabildiğinin mimari sembolü oldu.

Makale

Şiddetli bir Serüven: Mimarlık

Devrim Besim

Şiddet kavramının mimarlıkla biraraya gelmesi ilk bakışta itici bir konu gibi görünüyor. Söylenişinde bile kulağı rahatsız edici bir tınısı olan şiddetin “herşeyden önce insanın mutluluğu için kaliteli ve huzur dolu mekanların yaratılma eylemi” olan mimarlıkla yanyana durması bile yakışmıyor. Diğer yandan mimarlık da doğaya yapılan bir şiddet aslında. Ürettiği dar ve ışıksız odalarda, kenti sıkıştıran rezidanslarda ya da kalabalık stadyumlarda mimarlık bir şiddet aracı olabiliyor. Hele de David Chipperfield’ in dediği gibi “dünyayı değiştireceği bir dönemden, sisteme hizmet ettiği bir döneme” geçtiği bugünlerde.

Hayatın her alanında ve anında şiddet mevcut maalesef. Sözlükte “sertlik, kabalık; insanın öfke, intikam gibi duygularını eyleme geçirmesi” olarak tanımlanan şiddet, sanki sadece insan tarafından insana uygulanan fiziksel

bir güçmüş gibi geliyor. Oysa izinsiz yapılan her hareket ve önyargılı her tutum şiddet içeriyor. Bence duygusal şiddet yani aşağılama, horgörme ve ayrımcılık şiddetlerin en sinsisi; baskı ise şiddetle eş anlamlı.

İşte bu anlayış içinde meslek hayatımda yaşadığım şiddetli tecrübeler geldi aklıma. Aydın Boysan, Doğan Kuban gibi büyük ustaların anılarını okurken aldığım tatdan güçlendim. Kaydedilmeyen hiçbir şeyin bilimsel düşünmeyi başlatamayacağını düşündüm. Akademik hayatta puan toplamak için yazılan indexli yayın baskısından uzak, Mimarca’ nın samimi ismine sığınarak yazdım. Çok ciddi duran; hatta yavan bir tadı olan “meslek hayatı” yerine, içinde heyecan barındıran “serüven” demeyi tercih ettim. Çünkü mimarlık, Esen Onat’ ın deyimiyle “yaşam biçimine dönüşen sıradışı bir yolculuk”.

Hiç belleğimi zorlamadan hatırladım bu yol boyunca yaşadıklarımı. Gelecekteki günleri aratan ama kendi içinde pek de masum olmayan okul yılları önce... Sonrasında mimar olmanın dehşetli yükünün omuzlarıma bindiği deneyimsiz yıllar... Elinin hamuruyla erkek işine karışan biri olarak şantiyelerde yaşadıklarımı... Parasını ödemeyen müşteriler, işini bitirmeyen ustalar, sonu tükenmeyen revizyonlar, karşılığı pek de olmayan emekler... Sonrasında evli ve iki çocuklu olarak devam edebilmek... Şimdilerde ise daha sakin, ancak farklı sıkıntılarıyla eğitimcilik hayatı...

Önce üniversite seçme sınavına girdiğim yıllara gittim. Çünkü mimarlığı niye seçmiştim sorusunun cevabında da gizli bir şiddet olduğunu düşünüyorum. Üniversite sınavı öncesinde tercihlerimi yaparken fizik öğretmenim “yazık olacak alacağın

puanlara; sen bu puanlarla tıba bile girebilirsin” demişti. O sıralar doktor olacak ağabeyim ise, “bir kız olarak o kadar yıpranmana gerek yok” nasihatında bulunmuştu. Ama daha sonra maketlerime yardım ederken yine ağabeyimin “bilseydim mimarlık eğitiminin bu kadar zor olacağını, gel tıp oku derdim” dediğini hatırlıyorum. Teyzem ise “mimarlığın kadınlar için uygun bir meslek olduğunu; yemeğimi pişirirken çizim de yapabileceğimi” söylemişti. Yıllar sonra projeleri bitirebilmem için teyzemin evime gelip yeni yürümeye başlayan oğluma bakması gerekmişti. Annemler ise doğrudan bir yönlendirme yapmamış, sınav öncesi okumak istediğim üniversiteyi gezdirmişlerdi. Ne yalan söyleyeyim; yatılı okulda okuyan yeni yetme biri olarak bu gezide bana en çekici gelen şeyler; çimler üzerinde yatanlar, ağaç gölgesinde kitap okuyanlar ve gitarı elinde şarkı

söyleyenlerdi.

1980lerin sonunda hayatımın en güzel günlerini geçireceğim düzenli ve enerjik bir kampüsteydim. Ancak zor bir yolun başındaydım. Çoktan seçmeli sınavlara odaklı, ezberci bir eğitmen, “bakma ve görme” arasındaki farkı algılatmaya çalışan ve deneysel çalışmaların öne çıktığı bir sisteme geçiyordum. Memleketimden uzak, denizsiz bir şehirde; ağabeyimle ortak kullandığım bir evde kalırken mimarlık okumak kolay değildi. Kritiğini alıp sıcak yuvalarına gidenlere karşı, benim gibi ev idare edenler ya da yurttan kalanlar uygun koşulları yaratmak ve sonrasında zamanla yarışmak zorundaydı.

Mimarlık eğitiminin en acemi günleri... Etrafımda sonbaharın hüznü renkleri geçerken temel tasarım dersi yürütücülerimizden biri bizlere

“son şansınız” demişti; ne demek istediğini anlayamamıştım. Meğer, yeniden üniversite sınavlarına girerek meslek değiştirebileceğimizden bahsediyormuş. O gün, “galiba yapamayacağım” diyerek umutsuzluğa kapılmıştım. Gerçekten değer verdiğim bir hocamdan bunu duymak beni kırmıştı. Herkesin eşit koşullarda eğitim alamadığı ülkemizde, ne kadar bileğimin gücüyle geldiğimi bilmiyordum ama ben ilk tercihim olan mimarlığa gönül vermek istiyordum.

Mimarlıktaki 50 kişilik sınıfımızda daha çok hemcinslerim vardı. Üniversitenin içinde “mimarlıkta güzel kızlar olur” bilgisinin kaynağı, sadece bu matematiksel çoğunluk değildi. Aslında “mimarlık bölümünün kızları güzel olurdu.” Şimdilerdeki gibi kentiğine sıkışmış, apartmandan bozma bir binada eğitim almıyorduk. Daha çok Behruz bey’ in adıyla anılan

oysa eşi Altuğ Çinici' nin de emeği olan ve 1963' te tamamlanan çıplak beton bir yapıdaydık. Soğuk gri duvarların arasındaki küçük avlular ve ışık süzmeleri gibi elinde T cetveli koca çizim dosyalarıyla faklı bir kız her an karşınıza çıkabilirdi. Gece uyumamış olmanın verdiği dağınıklıklar bile bazılarımızın rüküş, bazılarımızın hippie tarzlarıyla bir özgünlüğe dönüşürdü bizim üzerimizde. Evet çekiciydik ama bu, sanat tarihinde öğrendiğim ünlü mimarların tümünün erkek olduğu gerçeğini değiştirmiyordu.

Okul hayatı boyunca en önemli mekanım stüdyolar; en unutulmaz streslerim de jürilerde yaşadıklarım. Ellerimi kabartan kesimlerle yaptığım maketlerimin kırılmasına ve sabaha doğru tamamlayabildiğim çizimlerin kırmızıyla karalanmasına çok bozulurdum. İnsan emek verdiği şeyleri çok seviyor; değer veriyor

ve asıl o zaman korumak istiyor. O yüzden projelerimi mezun olduktan sonra bile uzun süre tutmuştum. Şimdi kendi öğrencilerimin jüri sonrası projelerini stüdyoda unutmalarını; hatta kendi elleriyle çöpe atmalarını kabullenemiyorum. Dönem boyunca aldığımız kritiklerin sonunda sabırlı bir sürecin vazgeçilmez sancısı olan jürilerimiz olurdu. Sunum öncesi ve sonrasında yaşadığım heyecanların yanında hiç tanımadığım jüri üyeleri tarafından ölesiye eleştirilmek beni üzerdi. Bir de ana dilimden farklı bir dille anlatma zorunluluğundan kaynaklı anlaşılamama korkusu vardı.

Bu yoğun eğitimden sonra bir diplomam oldu. Ama henüz mimar olduğum söylenemezdi. Çalışana/işverene, kullanıcıya/tasarlayana, öğrenene/öğretene baskı uygulanan ülkemde şiddetli yolculuğum yeni başlıyormuş meğer. Piyasanın

acımasız koşulları karşısında fazla kırıldım. “Komşunun gibi olsun” istekleri, şantiyede habersiz yapılan değişiklikler, “aslında mimarı ben sayılırım” övünmeleri çok yıpratıcıydı. Çirkefliklerden habersiz idealist bir genç; hele de kadın! Bir keresinde projeyi ben yürüttüğüm halde müşterileri iş yemeği denilen gece kulübü ziyaretlerine götürmeyeceğim için erkek bir meslektaşım görevlendirilmişti. Dört kez rengini değiştirdiğim duvarın boya parasını alamamış ve mahkemede hamile olduğumdan dolayı işimi aksatmakla suçlanmışım. Bir başka unutamadığım olay ise önemli bir firmanın iş görüşmesindeydi; şirket sahibi olan kibar görümlü bey, “başka çocuk doğurup doğurmayacağımı” sormuştu. Tüm bunlar; namus cinayetlerinin, tecavüzlerin, öldüresiye dayakların halen yaşandığı uygarlıkdışı

TOPLU MEZARI

zamanımızda küçük şeylermiş gibi gelebilir. Ama bende derin izler bırakmış.

Mimarlık eğitiminin ne kadar zor bir iş olduğunu kendi gerçeklerimle anladım. Meğer hocalarımız “iyi budanmış bir zeytin ağacı” gibi beni güçlendirmeye; piyasanın sert koşullarına hazırlamaya çalışıyormuş. Sanırım kanımın deli olmasa da hızlı aktığı yaşımdan dolayı onları yeterince ciddiye almamışım. Ekonomik krizlerde ayakta kalabilmek için projecilik dışında yapılabilecek işleri anlatmışlardı belki de. Ama “bir kadın olarak bu kurtlar sofrasında nasıl yer edinebileceğimden” bahsettiklerini anımsamıyorum. Yine de hepsini şükranla anıyorum. Çoğunluğu toprağa atılmış tohumlara iyi bakan insanlardı. Onlardan edindiğim eleştiri yetimle, daha ılımlı bir tavır içinde olabilirdi diye düşünüyorum. Farkında mıydılar

bilmiyorum ama, şahsen ben, kendime şiddet yöneltmeye -ki bence şiddetlerin en kötüsüdür- mimarlık eğitiminde başladım. Benim için günlük hayatta gördüğüm bir detay problemi, duvardaki çatlak ya da kapatılan bir balkon gerilim kaynağıydı artık. Kolay beğenmemem ve yaşanan çelişiklere karşı tahammülsüz olmam o günlerden kalma.

İçinde biraz huzursuzluk olsa da mimarlıktan hiç pişmanlık duymadım. Hala son derece keyifli bir serüvendeyim. Uçan bir balonu bırakır gibi affediyorum çirkinlikleri. Tek başıma şiddeti yok etmek mümkün olmasa da, mimarlığın bana verdiği en önemli güçle şiddete teslim olmamayı seçiyorum...

Barışın, sevginin ve toplumsal duyarlılığın gerçekleşeceği yaşamlar için tasarlamak ve tasarlatmak istiyorum. Böylelikle kızgınlıklar düşünceye dönüşsün o dingin mekanlarda. Çünkü düşünme, umutlu olmaya olanak verir.

Sürdürülebilir turizm yolu ile kırsal kalkınma: Doğu Akdeniz`den örnekler

Aliye Menteş

1930`lardan itibaren başlayan kırsal alandaki düşüş, geleneksel Akdeniz köylerinin ciddi anlamda nüfus azalmasına, ekonominin gerilemesine, mimari dokusunun atıl duruma düşmesine ve sosyo-kültürel geleneklerinin kaybolmasına neden olmuştur. Yaklaşık on yıl kadar önce, bazı köylere yerel otoriteler ya da yöre halkının azmi ile sürdürülebilir turizm tanıtılmıştır. Bu projelerin amaçları, köylerin ekonomik durumunu güçlendirmek, yöre halkının yaşam kalitesini artırmak ve sosyo-kültürel ve mimari gelenekleri koruyup, devam ettirmektir. Fakat bu geçiş sürecinde, köylerde birçok değişiklik oluşmuştur. Bu bağlamda, Oxford Brookes Üniversitesi`nde yapılmakta ve bitmeye yakın olan doktora araştırmasının amacı, sürdürülebilir turizm aracılığı ile uygulanmış kırsal alan kalkınmasının, dört Doğu Akdeniz köyünde oluşturduğu morfolojik, mimari ve sosyo-kültürel geleneklerin sonuçlarını incelemektir. MİMARCA için oluşturulan yazı, iki köyün (Kalopanayiotis ve Nymfeo) başarılı sonuçlarını esas almış ve mimari gelenekleri koruma faktörlerine yoğunluk vermiştir. Bunlardan çıkartılacak derslerin gelecek projelere ışık tutması ümit edilmektedir.

Son zamanlarda sıkça rastladığımız bir olgu olan sürdürülebilir turizm, kırsal kalkınma ile yakından ilişkilendirilebilir. Sürdürülebilir turizmin temelinde, yerel kaynakların korunması ve geliştirilmesi yer almaktadır. Kırsal bölgelerde ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel kalkınmayı sürdürülebilir bir şekilde sağlamak için turizmin çevreyi koruyan ve yöre halkının özgün yaşam tarzını engellemeyecek bir felsefe izlemesi gerekmektedir. Günümüzde, kuzey Kıbrıs`ta bu yönde atılan bazı adımlar olsa da, bir çok nedenden ötürü beklenen sonuçlar elde edilemedi. Bu nedenlerin en başında; politik sorunlar ve belirsizlikler ve bunlardan ötürü köye olan duygusal bağın zedelenmesi, kültürel ve mimari mirasın farkındalığının yeterince gelişmemiş olması, geleneksel yapı tekniklerini uygulayacak ustaların eksikliği, alan yönetimi ve denetimi eksikliği, paydaşların bir arada hareket etmesini sağlayacak iletişimin ve masterplanın olmayışı ve alınmayan mimari koruma kararları ve önlemleri yer almaktadır. Kırsal kalkınma için açılan finansal yatırım, kredi ve destek fonları, proje başvuru hazırlığı ve uygulamaya geçirme eğitiminin ve bilincinin eksikliği kırsal kalkınmanın gerçekleşmemesinde büyük etken haline gelmiştir. Avrupa Birliği`nin açtığı çağrılar uzun

sürel ve karmaşık bürokrasilerini takip etmekte zorlanan kırsal alan kullanıcısı, haklı olarak bu fonlardan yeterince yararlanamamaktadır. İskele ilçesine bağlı olan Büyükkonuk bir pilot ekoturizm örneğidir. Köyü kalkındırmak adına yürütülen ekoturizm destekli projeler (ör. ürün geliştirme, toplumun farkındalığının artırılması), özellikle eko günler pek çok uğraştan sonra köyün ekonomik gelirini canlandırmış ve sosyo-kültürel geleneklerin tekrar hayat bulmasını sağlamıştır. Fakat ekoturizm prensiplerinin hayata geçirilmesi ve iş olanaklarının sürdürülebilirliği tartışmaya açıktır. Yapılan doktora araştırmasının, köyün mimari dokusunun turizmden sonra olumsuz yönde etkilenmiş olduğuna dair tespitleri vardır. Doktora çalışması, sürdürülebilir turizm yolu ile kırsal kalkınma uygulaması yapılmış dört Doğu Akdeniz köyünü incelemektedir. Bu köyler arasında Büyükkonuk (kuzey Kıbrıs), Cumalıkızık (Türkiye), Nymfeo (Yunanistan) ve Kalopanayiotis (güney Kıbrıs) bulunmaktadır. Bu yazı çerçevesinde ele alınacak iki ana örnek gerek sürdürülebilir turizmin planlama aşamasından hayata geçirilmesi açısından, gerek ise köyün geleneksel ve tarihi dokusunu, kimliğini koruması açısından hassasiyet göstermiş ve etkili olmuş örneklerdir. Bu bağlamda gerek Büyükkonuk gerek ise ileriye

dönük yapılacak ekoturizm (ör. Bağlıköy) çalışmalarında önemli dersler çıkarılacak örneklerdir. Kalopanayiotis köyü, Güney Kıbrıs'ta, Trodos eteklerinde geleneksel mimari dokusunu yaklaşık elli yıllık terk edilmişlikten kurtarıp tekrar hayat bulmuş bir dağ köyüdür. Nymfeo ise Selanik'ten bir kaç saat uzaklıkta, Batı Makedonya bölgesinde olan bir dağ köyüdür. Bu iki köyün hassas proje anlayışlarının ve başarılı sonuçlarının ardında birçok benzerlik yatmakta:

1. Geleneksel köy örneği ilan edilmiş ve sürdürülebilir turizm uygulamasından önce köyler koruma altına alınmıştır.
2. 40-50 yıla yakın bir süre, gerek savaş sonrası, gerek kentleşme olgusu ve göçlerden ötürü terk edilmiştir.
3. Uzun yıllar köyde 20-30 kadar yaşlı ikamet etmesine rağmen, köye ve köklerine bağlı bir grup gönüllü vatandaş, köyü eski haline dönüştürme hayali ile geri dönmüşlerdir. Kentle olan

bağlantılarını, Avrupa Birliği ve devlet fonlarını doğru bir planlama şekli ile kullanmışlar ve kırsal kalkınma/agroturizm/ekoturizm hayalini gerçeğe dönüştürmüşlerdir.

4. Uzun ve kısa vadeli, doğru planlama ve yönetim stratejileri geliştirilmiştir. Bu planlamalar kırsal kalkınma, kırsal turizm, ürün geliştirme, koruma ve restorasyon çalışmaları, alt yapı geliştirme, doğal bölge planlama gibi önemli kriterler altında paralel şekilde yürütülmüştür. Her adım bir master plana bağlı olarak oluşturulmuştur.

5. Devletin turizm ve kırsal kalkınma politikası, Avrupa Birliği standartları ve yerel yönetimin köy ölçeğindeki çalışmaları paralel bir şekilde ve bir birine çatışmayan politikalar izleyerek geliştirilmiştir.

6. Agroturizm/ekoturizme yönelik aktiviteler, yapılan alan yönetim değerlendirmesi altında; fiziki durum, tehditler, kısıtlamalar, olanaklar (SWOT analizi) gibi etkenlerin değerlendirilmesiyle geliştirilmiştir. Kalopanayiotis köyü için, AB ve devlet

fonlarını kullanarak dört yıl içinde sadece köy merkezinin onarımı için 900,830 Euro, ev restorasyonları için 392,700 Euro harcanmıştır. On beşe yakın agroturizm işletmesi restorasyon bedelinin %60'ını fonlarla sağlamıştır. Kalopanayiotis köyünde 2004-2011 yılları arasında yirmiyeye yakın geleneksel bina restore edilmiş ve agroturizme yönelik yeni işlevleri ile kullanılmıştır. Planlama prensipleri ve kırsal kalkınma fonlarının kriterleri çerçevesinde sadece mevcut geleneksel binaların korunması, restorasyonu ve yeni kullanımı içermektedir. Fonlar geleneksel köy evlerinin ya da diğer tarihi binaların turizme yönelik küçük işletmelere çevrilmesini desteklemektedir. Yatak/kahvaltı, restoran, kafe, müze, eğitim/araştırma merkezi veya köyün kültürel geleneklerini yansıtacak fonksiyonlar çeşitli yeni kullanımlar arasındadır.

Figür 1: Kalopanayiotis köyü kırsal kalkınma sonrası genel görünüşü, 2011

Figür 2: İki geleneksel köy evinin restorasyon öncesi (2003) ve sonrası (2011) görüntüleri (üst foto kaynak: Kalopanayiotis Community Council). Restorasyon sonrasında, soldaki binanın üst katı kafe, alt katı ise spa merkezi olmuştur. Sağ taraftaki bina ise restoran olarak işlev görmektedir.

Yeni kullanıma çevrilen geleneksel köy evlerinin analizleri, binaların çevreleriyle olan ilişkileri, fonksiyonel ve sosyal kullanışlılık bakımından başarılı sonuçlar göstermiştir. Bu yüzden restorasyonlar hem tarihi dokuya ve çevresine uygun, hem otantik atmosferi ve bütünün uyumunu bozmadan yapılmış, hem de gereken müdahaleler yüksek kalite çerçevesinde oluşturulmuştur. Bina planlarında bazı radikal değişiklikler gözlense de bu değişikliklerin tümü şehir planlama ve eski eserlerin belirlediği koruma planları ve AB restorasyon kriterlerine uygun şekilde yapılmıştır. Hassas denetimler dahilinde yürütülen projeler, geleneksel malzemelerin kullanılması ile birlikte tarihi dokunun korunması, çağdaş malzemeler ile birlikte strüktürel yapının sağlamlaştırılması ile sağlanmıştır. Bunların yanı sıra, binaların spiritüel ve estetik değerlerinin korunması, tarihi bütünlüğünü devam ettirmesi ve kalite çerçevesinde yeni kullanımlar oluşturulması, binaların köye ve köy halkına kazandırılması ile sonuçlanmıştır.

Figür 3: Geleneksel yapı teknikleri kullanılarak restore edilmiş binaların tavan detayları, 2011

Kalopanayiotis ve Nymfeo`da ön plana çıkan ikinci ev sahipliği köylere ekonomik katkı ve istihdam sağlamıştır. Sürdürülebilir turizm yolu ile yapılan çok yönlü kırsal kalkınma politikası, köyün alt yapısını ve diğer servislerini güçlendirirken, ekonomik faaliyetlerin çoğalmasını sağlamış, çevre ve koruma bilincini geliştirmiş ve gerçek anlamda bir değişim sağlamıştır. Köy muhtarlığının ve yerel otoritenin AB fonlarını değerlendirme becerisi ve bilinci, köy hakkında farkındalık yaratmış ve birçok bireysel başvurunun yapılmasını sağlamıştır. Tüm kamusal ve özel restorasyon projeleri ile ilgilenip, destek fonu başvurularını hazırlamak için yol göstermiş ve bunların takibini yapmıştır. Kırsal bölgede yaşayan halkın başa çıkması zor olan bir duruma pratik bir çözüm getirerek yeni

bir iş olanağı yaratılmıştır. Nymfeo`da buna ek olarak yerel meslek grubunun bu konudaki deneyimleri ve bunu köy halkıyla paylaşması başarılı sonuçlara katkı sağlamıştır.

Nymfeo`nun en nadide değerlerinden olan doğal güzellikleri; dağ, orman, göller bölgesi, vahşi hayvanları bir yandan koruma altına alınırken, diğer yandan köyün ekonomisine katkı sağlamak amacı ile kırsal turizm için yeni bir iş olanağı yaratmıştır. Köyün fiziksel ve sosyo-demografik taşıma kapasitesini kontrol altına almak ve doğru bir yönetim uygulamak adına birçok önlemler alınmıştır. Örneğin, ormanın kullanımı ve turistin erişimi bölgelere ayrılarak kısıtlanmış ve turisti sadece belirli bölgelere yönlendirme politikası uygulanmıştır. Böylece hem yerel kaynakların idaresi ve sürdürülebilirliği yönetim

ve denetim altına alınmış, hem de çevresel taşıma kapasitesinin limiti aşması ve erozyon ihtimali engellenmiştir. İki önemli ekonomik gelir kaynağı olan tarım ve geleneksel takı işçiliğinin 50 yıl kadar önce son bulması ile günümüzde turizm ana gelir kaynağı haline gelmiştir. Turizmi takiben çevre koruma eğitimi, bina restorasyonları ve ticaret yan sanayi olarak hem uzun vadeli, hem kısa vadeli iş olanakları oluşturmuştur. Köyden şehre olan göç durdurulmuş, hatta tersine göç başlamış, birçok köylünün gelir seviyesi yükselmiş ya da düşüşü engellenmiştir.

Figür 4: Nymfeo genel köy görünüşü ve doğal alanları, 2011

Nymfeo ve Kalopanayiotis kültürel ve mimari mirası koruma, köy halkının ekonomisini güçlendirme ve sürdürülebilirliğini sağlama adına hassas sonuçlar sergilemiştir. Kırsal turizmin oluşturduğu turistten gelen talebe yönelik, yerel halkın günlük ihtiyaçları, mimariyi koruma ve ekonomik gelir için kalkınma dengesinin oluşturulması bu hassas sonuçlarda büyük önem taşımaktadır. Yerel halkı projelerin içine dahil ederek, topluma dayalı turizm ve kalkınma planı, olumlu sonuçların diğer önemli nedenlerindendir. Turiste yönelik servis ve fonksiyon çeşitliliği her ne kadar arttırılmış olsa da, yerel halkın ihtiyaçları da göz önünde tutulmaya çalışılmış ve oluşturması zor bir denge sağlanmaya çalışılmıştır. İki köy de yalnız kış ya da yaz aylarında değil, bütün bir yıl içerisinde doluluk oranı göstermiştir. Diğer yandan bu doluluğun olumsuz sonuçlar doğurmaması için konaklama fiyatlarını yüksek tutarak hem servis kalitesini iyi seviyede tutmak, hem de konaklayan ziyaretçi sayısının

kontrolünü sağlamak hedeflenmiştir. Bu başarılı örneklerin aksine, Bursa`da Cumalıkızık örneğinde görülen, devletin kitle turizmi politikasından ötürü, 1998 yılında UNDP tarafından oluşturulan Yerel Gündem 21 Sürdürülebilir Turizm Planı etkili olmamış ve uygulanamamıştır. Cumalıkızık örneğinde turiste yönelik cephe sağlamlaştırma ve basit onarım tarzında yapılan restorasyonlar sadece köyün turiste yönelik iyi bir imaj bırakma çabasıdır. Oysa ki bu tarz restorasyonların köy halkının ihtiyaçlarına cevap verme olanağı yoktur. Acil onarım gerektiren tescilli binalara müdahale yasağı olduğu için belediyeden yardım bekleyen onlarca köylü cevap olarak dış cephe onarımı ile karşılık görmüş, fakat iç kısımlarda tehlike arz eden kolon/kiriş için müdahale edilememiştir.

Figür 5: Cephe sağlamlaştırma yapılmasına rağmen iç mekânlar müdahalesiz bırakılmıştır, 2011

Diğer yandan, "Ahududu şenlikleri" ve köy pazarları, pansiyonculuk, kahvaltı/gözleme evlerinin oluşturulması, köy kadınlarının aktif olması ile köye ve ailelere ekonomik gelir sağlamıştır. Ekonomik aktivitelerin değişimi ve çeşitliliği, kadının toplumdaki ve evdeki rollerini de değiştirmiş, sosyal ve ekonomik özgürlüklerini kazandırmıştır.

Doktora araştırma sonuçlarına göre, "sürdürülebilir turizm" tarihi binaların korumasına ve restorasyon projelerine bir araç olurken, ekoturizm/agroturizm prensiplerinin hayata geçirilmesi tartışmaya açıktır. Bir çok proje bu kavramı destinasyon yaratmak için bir pazarlama yolu olarak, ya da kırsal kalkınma destek fonlarından yararlanmak için kullanmaktadır. Bu tür durumlarda turizmin yerleşim birimlerini tamamen ele geçirdiği ve yerel halkın ihtiyaçlarını gözetmeksizin turizme dayalı olarak değiştirdiği gözlenmiştir.

Terk edilmiş ve atıl durumda olan binalar köyün hem fiziksel hem görsel dokusuna zarar verirken, köyün genel algısını da değiştirmekte ve değerini azaltmaktadır. Neredeyse tamamamen terkedilmiş ve nüfusun göç etmiş olduğu durumlarda, köyde yeni yapılar gelişmediği için ve binalar zaman içerisinde müdahale yolu ile değişime uğramadığı için restorasyon projeleri ve kalkınma planları daha kolay uygulanabilirlik göstermiştir. Fakat bunun tam aksine, yaşayan nüfus yok denecek kadar az olduğu durumlarda, sosyo-kültürel değerler zaman içerisinde kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu durumlarda, yeni ekonomik aktivitelerin ortaya çıkardığı yeni sosyalleşme biçimleri ve yeni kültürel aktiviteler köyün kimliğine dahil olmaktadır.

Farklı seviye ve kitlelerin (finansal destek veren kurum ve kuruluşlar, devlet, yerel otorite, kar amacı gütmeyen dernekler, yerel halk) değişik koruma, kalkınma ve turizm anlayışları ve anlaşmazlıkları tasarlanan projelerin kağıt üzerinde kalmasına ve gerçeğe dönüştürülememesine neden olmaktadır. Bunların önlenmesi, farklı seviyeler ve kitleler arasında bir denge

kurulmasına bağlıdır. Devlet turizm ve kalkınma politikası, yerel yönetim ve yerel halkın görüş ve ihtiyaçları birbiriyle paralel yürümeli ve turizm planlama, tarihi koruma ve kalkınma planlarına ortak paydaşlar olarak ortak bir masterplan çerçevesinde ilerlenmelidir. Restorasyon ve koruma prensiplerinin alana yönelik kararlar ile fakat Burra Charter, ICOMOS, UNESCO, UNDP gibi Uluslararası taşınabilir ve taşınmayan kültürel miras ilkelere uygun bir alan yönetimi planı dahilinde oluşturulması gerekmektedir. Ekonomik ve fiziki kalkınma sağlanırken, insan faktörünün önemi unutulmamalı ve sosyo-kültürel değerlerin korunması da bunlarla birlikte yürütülmelidir. Uygulanabilir planlama stratejileriyle, köy ölçeği haricinde bölgesel planlamaların da geliştirilmesi ve genelden özele, özelden genele giderek bir denge sağlanmalıdır. Yerel halkın bu sürecin içerisine aktif olabilecek şekilde katılması çok büyük önem taşımaktadır. Teori üzerinde bunlara benzer birçok öneri getirilmiş olsa da, uygulama aşamasında birçok eksiklikler ve şeffaf olmayan süreçler göze çarpmaktadır. Bir ülke içerisinde, köy ölçeğinde alınacak kararlardan çok, bölge bazında başlayıp köy ölçeğinde devam edecek kalkınma kararları daha sürdürülebilir sonuçlar getirecektir. Köyler arası rekabet yerine, birbirinden farklı ama aynı felsefede geliştirilmiş projeler, birbirlerini destekleyici çözümler daha yapıcı olacaktır. Eğitim kurumlarının ve uzmanlığını bu konularda yapmış bireylerin bu projelerde daha aktif yer alması, teoriyi pratiğe geçirme aşamalarında büyük yardım sağlayacaktır.

KAYNAKLAR:

Arzu Çağın & M. Mc Cord, (2009) Community-Based Tourism and Cluster Development: Enhancing Competitiveness through Community Empowerment, Nicosia, EDGE.

Aylin Orbaşlı, (2000) Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management, London

and New York, Spon Press.
Aylin Orbaşlı, (2008) Architectural Conservation: Principles and Practice, Oxford, Blackwell Science.

Bursa Yerel Gündem 21, (1998) Cumalıkızığı Koruma ve Yaşatma Projesi.

David A. FENNEL & Ross Kingston Dowling, (2003) Ecotourism policy and planning, Wallingford CABI.
ICOMOS, (1999) THE BURRA CHARTER: http://www.doeni.gov.uk/niea/burra_charter.pdf izleme tarihi 10.09.2014

Kalopanayiotis Community Council, 2011

Melanie K. Smith, (2007) Tourism, Culture and Regeneration, Wallingford, CABI.

Nymfeo Community Council, 2011
Robert Pickard, (2001) Management of Historic Centres, London, Spon Press.

Tom Selwyn, (1996) The Tourist image: myths and myth making in tourism, Chichester, Wiley.

UNWTO: <http://unwto.org/en> izleme tarihi 12.06.2010

USAID: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADE710.pdf izleme tarihi 05.02.2014

Yıldırım Belediyesi: <http://www.yildirim.bel.tr/icerik/tarihi-mekanlar/cumalikizik/79.html> izleme tarihi 12.03.2012

NOT: Bu makale okuyucuya sürdürülebilir turizm uygulaması yapılmış köyleri örneklemek ve oluşabilecek olumlu ve/veya olumsuz sonuçlar hakkında bir fikir vermek amacı ile yazılmıştır. Doktora tezi araştırma sonuçları çok daha geniş kapsamlı olmakla birlikte, dört köyü ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziki (morfoloji ve mimari) boyutları açısından derinlemesine incelemekte ve tartışmaktadır.

Vantilatörü Açtık!

Salih Koççat

Urban Gorillas NGO; projeler ve organize ettiği çeşitli aktiviteler ile, Kıbrıs'taki halka açık meydanlara yaratıcı çözümler sunuyor.

Kar gütmeyen ve devlete bağlı bir organizasyon olmayan Urban Gorillas NGO, 2013 yılında halka açık alanların; halkın iletişimde ve sosyal yaşantısındaki önemini vurgulamak amacıyla kuruldu. Yaptığı aktiviteler ile yerel halkın ve yerel yönetimin sosyal, çevresel ve diğer sorunlarına yaratıcı çözümler sunmayı hedefler. Urban Gorillas NGO takımının ve yönetimcilerinin çevre, finans, teknoloji, kültür, sosyoloji, mimarlık, şehir planlama, araştırma ve iletişim gibi çeşitli alanlarda uzmanlıkları varken;

sanatçı, müzisyen ve mühendis gibi farklı uzmanlıklarda, farklı yaşta ve farklı geçmişe sahip, kendi şehirlerini önemseyen gönüllüleri, üyeleri ve işbirlikçileri de bulunmaktadır. Sürekli olarak Kıbrıs'tan ve yurt dışından organizasyonlarla, resmi olmayan guruplarla, sanatçılarla, eylemcilerle, işadamlarıyla, öğrencilerle, uzmanlarla ve gönüllülerle işbirliği yapar.

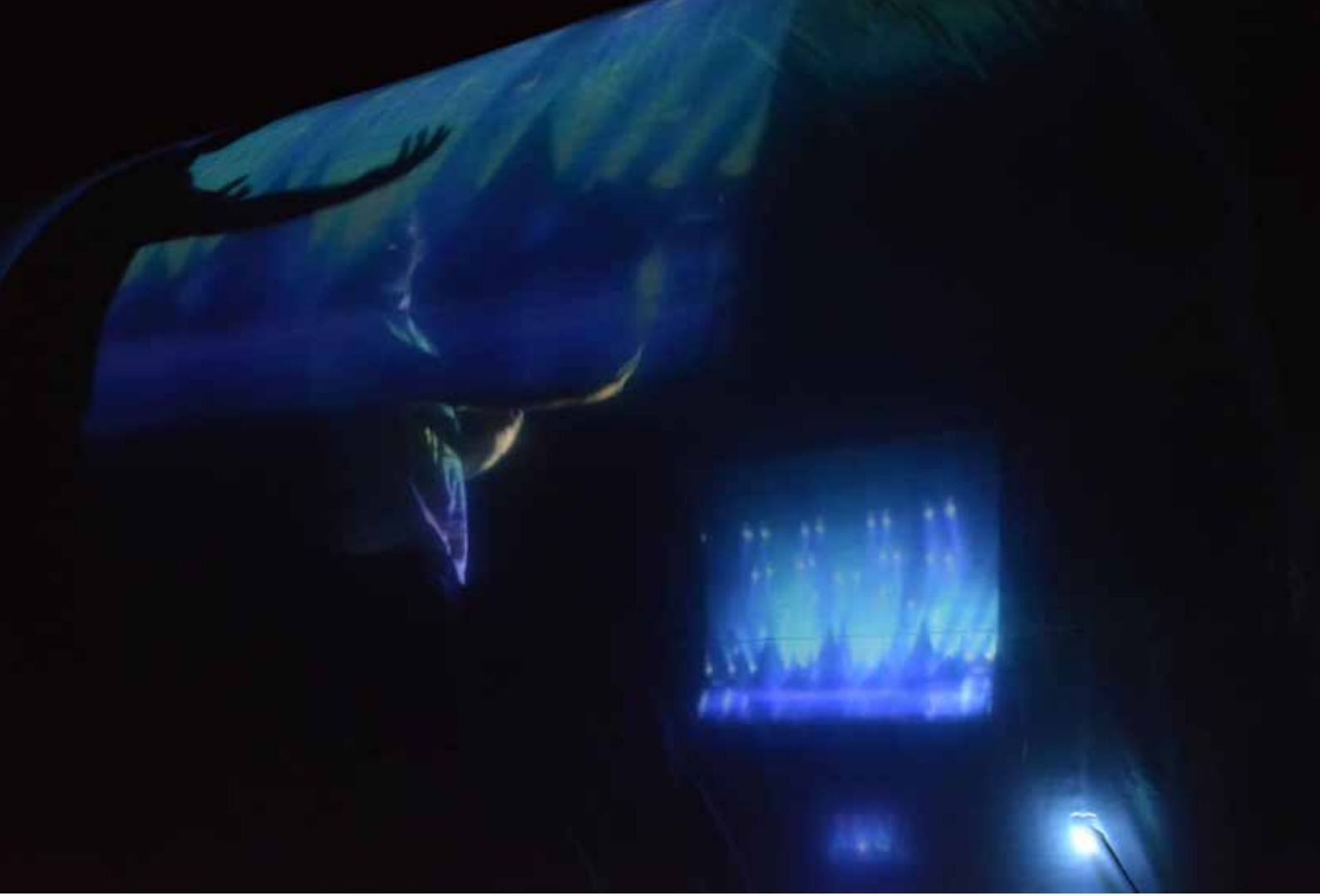
Belediyeler ve yerel yönetimlerle de yakından çalışan Urban Gorillas, şehirlerin kalitesini ancak birlik ve dayanışma ile artırabileceğine inanmaktadır.

2014 yılında, Urban Gorillas'da önemli gelişmeler yaşandı. "Green Urban Lab"; yani yeşil şehir laboratuvarı projesi EEA / Norway Hibeleri

desteğiyle hayata geçti. Yine 2014'te AKTI ve Fullbright ile birlikte "Green Urban Bus" yani yeşil şehir otobüsü projesi hayata geçti. Green Urban Bus ile, kullanılmış mutfak yağlarının toplanıp daha sonra bio-dizele dönüşümünü öğreten çevreci bir eğitim programı olan "Tiganokisi" de tanıtıldı.

Green Urban Lab, Urban Gorillas'ın şu an aktif olan bir projesidir. Proje kapsamında bir çok atölye çalışmaları, sergiler, konferanslar ve çeşitli aktiviteler gerçekleştirildi ve halen gerçekleşmeye devam etmektedir. İlk atölye çalışmaları, mimari şişme strüktürler hakkında olup; İtalya'dan Daniel Mancini, Almanya'dan Marco Canevacci ve

Kıbrıs'tan Veronika Antoniou ile Yiorgos Demetriou eğitimliğinde Lefkoşa Üniversitesi (University of Nicosia) Mimarlık Fakültesi'nde gerçekleşti. Tüm Kıbrıs ve Avrupa'dan katılımcıların olduğu atölyeler, ürünlerini; yani şişme strüktürlerini Lefkoşa'nın çeşitli konumlarında, halkın tecrübe edebileceği şekilde sergiledi. Önümüzdeki aylarda ise Urban Gorillas'ın verdiği küçük hibeleri kazananlar, adanın belirlenmiş konumlarında bu şişme strüktürleri kullanarak sergi, yoga ve benzeri aktiviteler organize edecekler.

Urban Gorillas NGO herkesin katılımına açıktır ve keşfettiğiniz bir problemi, bulduğunuz bir fikri veya herhangi bir önerinizi paylaşmak için urbangorillas.ngo@gmail.com adresinden iletişime geçebilirsiniz. Aktiviteler ve gelecekteki yeni projelerden de haberdar olmak için; www.facebook.com/Urban. Gorillas.ngo Facebook sayfasını beğenebilirsiniz.

Müşterekleri İnşa Etmek

Kamusal Mekanlar,
Talep Etmek,
Ortak Kullanım Alanları,
Komşuluk,
Arkadaşlık,
Paylaşım Mekanları,

Mimarca 81. Sayısı “Müşterekleri İnşa Etmek” (Building the Commons) başlığı altında yazılar, görsel çalışmalar, projeler, proje eleştirileri gibi geniş kapsamlı bir çağrı yapıyoruz.

Kamusal alanın devlet eli ile özele devri veya sadece devlet olanakları için halkın kullanımına kapalı olarak düzenlenmesi gibi ortak ve paylaşılan mekanların giderek azaldığı bir dönemden geçiyoruz. Bireylerin kendi özel evleri dışındaki ortak alanları yok saydığı ve komşuluk ilişkilerinin de bu terk edilmiş arakesitte gelişemediği farklı bir zamanda yaşıyoruz. Toplumsal olarak, habitatlar, türler ve tüm canlılar olarak ayrışıyoruz... hepimiz aslında esaret altında üreiyoruz, büyüyoruz ve tüketiyoruz.

Kamusal mekanların ve ekolojik kaynakların tüm dünya müştereklerine dahil olduğu, küçük bir azınlığın mülkiyetine ve çıkarlarına dahil edilmeyen yeni bir düşünce ve üretim örgütlenmesi mümkün mü? Sizi komşuluk, arkadaşlık ve ortaklık gibi değerleri mekan üzerinden tartışmaya ve bu mekânları keşfetmeye davet ediyoruz.

Mimarca 80. Sayıdan itibaren tema dışı yazıları da açık kısımda yayınlıyor. Mimarlık söylemlerine katkı koyacak eleştiri yazıları, bilimsel makaleler, projeler, günlük hayata dair yorumlar gibi yazılarınızı Açık Mimarca kısmında yayınlamak üzere bekliyoruz.

Ekim 2015 tarihinde çıkacak Mimarca 81. sayısı için gönderilecek yazıların en geç 5 Eylül 2015’e kadar, belirlenen formata uygun ve en fazla 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet ile birlikte yayin@mimarlarodasi.org e-posta adresine ulaştırılması gerekmektedir.

СН санит неципоғу

501. Бөрү Шәһәре Шәһәре, 100000
Тел: +80 202 229 11 01, +80 202 227 81 01, Факс: +80 202 229 34 30
E-mail: info@snco.ru, www.snco.ru

СН санит неципоғу *Элит*

1. Д. Фахр Рәхмәт Сәт Мәх
Бөрү Шәһәре Шәһәре, 100000
Тел: +80 548 300 00 01, +80 548 300 00 02, +80 548 300 00 03
E-mail: info@snco.ru

Милләт Калите, Каваруш Азияне...

НИКУТАНА

DURAVIT

HUPPE
KITCHEN AND BATH

GEBERIT

hansgrohe

NEWATC
CROOKS FOR BATHS

DUNE

GRESPANNA

betas